

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ІНСТИТУТУ ЗАОЧНОГО ТА ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Кафедра адміністративного права та процесу

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
для здобуття ступеня вищої освіти магістра

на тему: «Сфери і засади внутрішньої і зовнішньої політики та їх характеристика»

Виконала:

здобувач 2 курсу 2 навчальної групи
Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

Зомітева Валерія Дмитрівна

Індивідуальний навчальний план № 24-34

Мобільний телефон: + 380685921546

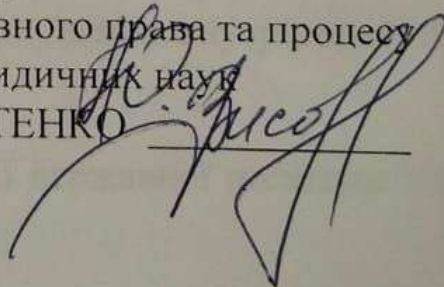
Науковий керівник:

доцент кафедри

адміністративного права та процесу

кандидат юридичних наук

Юлія ВИСОТЕНКО

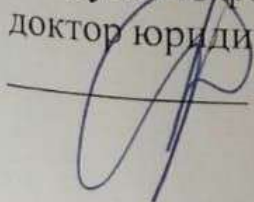
Кваліфікаційна робота допущена до захисту

«04» грудня 2025 р., протокол № 8

завідувач кафедри адміністративного права та процесу

доктор юридичних наук, професор

Ігор ПАСТУХ

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ВНУТРІШНЬОЇ І ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ	7
1.1. Поняття, сутність та види державної політики в системі публічного управління	7
1.2. Сфери і засади внутрішньої політики України	14
1.3. Сфери і засади зовнішньої політики України	21
РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ВНУТРІШНЬОЇ ТА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	28
2.1. Нормативно-правове забезпечення, напрями та засади внутрішньої політики держави	28
2.2. Нормативно-правове забезпечення, напрями та засади зовнішньої політики держави	35
РОЗДІЛ 3. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ВНУТРІШНЬОЇ І ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ: АНАЛІЗ ПРАКТИЧНИХ АСПЕКТІВ	43
3.1. Вплив внутрішньої політики на зовнішньополітичний курс України	43
3.2. Вплив міжнародного середовища на формування внутрішньої політики держави	49
3.3. Практичні виклики та загрози в реалізації державної політики України в умовах війни	55
ВИСНОВКИ	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	70

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах трансформаційних процесів, що відбуваються в Україні, формування та реалізація внутрішньої і зовнішньої політики держави набувають особливого значення. Ефективність державного управління у цих сферах безпосередньо впливає на рівень національної безпеки, соціально-економічний розвиток, захист прав і свобод громадян, міжнародний імідж країни та її конкурентоспроможність у глобальному середовищі. Внутрішня політика визначає напрями розвитку суспільства, забезпечення стабільності та суспільної злагоди, тоді як зовнішня політика виступає інструментом інтеграції держави у світове співтовариство, зміцнення її міжнародної позицій та залучення зовнішніх ресурсів для внутрішнього розвитку.

Сучасні виклики, зумовлені збройною агресією російської федерації, гібридними загрозами, економічною нестабільністю та необхідністю адаптації до європейських стандартів управління, потребують глибокого наукового осмислення засад і механізмів політики держави. Це обумовлює необхідність системного дослідження сфер і принципів внутрішньої та зовнішньої політики та їх взаємозв'язку, що робить тему роботи теоретично значущою та практично орієнтованою.

Стан наукової розробленості теми роботи. Проблематика формування та реалізації внутрішньої і зовнішньої політики держави є предметом активного наукового дослідження вітчизняними та зарубіжними дослідниками. Теоретичні засади державної політики розкриті у працях Ю. В. Ковбасюка, К. О. Ващенко, Ю. П. Сурміна (2014), В. П. Садкового, С. М. Домбровської, І. М. Лопатченко, А. В. Антонова (2019) та В. І. Андріяша (2013), які визначають її як цілісну систему заходів, спрямованих на реалізацію національних інтересів та забезпечення стабільності суспільного розвитку. Дослідження внутрішньої політики та публічного адміністрування представлені роботами О. Б. Зіборевої (2021) та

І. М. Берназюка (2017), які підкреслюють роль нормативно-правового забезпечення та органів влади у формуванні узгодженої політики. Значна увага приділяється зовнішній політиці України, її стратегічним пріоритетам та міжнародним викликам у працях Ю. О. Седяра та В. М. Ярошенка (2023), С. М. Король (2024) та В. І. Дудкевича (2021). Особливо актуальним є дослідження впливу воєнної агресії на внутрішні та зовнішні процеси, що розкривають М. В. Нагалюк та О. М. Дмитренко (2025), Т. Г. Поначевої та О. В. Мізіної (2025), С. Ю. Беньковського та В. І. Зеленого (2024), підкреслюючи потребу комплексного підходу до інтеграції внутрішньої та зовнішньої політики для забезпечення стабільності державного управління, захисту національних інтересів і сталого розвитку України.

Мета роботи – здійснити комплексне дослідження сфер і засад внутрішньої та зовнішньої політики України, проаналізувати їх теоретичні основи, нормативно-правове забезпечення, взаємозв'язки та вплив сучасних викликів на формування і реалізацію державної політики.

Завдання роботи:

розкрити поняття, сутність та класифікацію видів державної політики в системі публічного управління;

дослідити основні сфери та засади внутрішньої політики України, визначити їх роль у забезпеченні стабільності держави;

проаналізувати сфери та засади зовнішньої політики України, їх значення для національної безпеки та міжнародного іміджу держави;

охарактеризувати нормативно-правове забезпечення, напрями та засади внутрішньої політики України;

охарактеризувати нормативно-правове забезпечення, напрями та засади зовнішньої політики України;

дослідити вплив внутрішньої політики на формування та реалізацію зовнішньополітичного курсу України;

визначити вплив міжнародного середовища на формування внутрішньої політики держави;

проаналізувати практичні виклики та загрози у реалізації державної політики України в умовах війни.

Об'єктом дослідження виступає процес формування та реалізації державної політики України у внутрішній і зовнішній сферах у системі публічного управління.

Предметом дослідження є сфери і засади внутрішньої і зовнішньої політики.

Методологічною основою роботи є системний та комплексний підхід до вивчення сфер і засад внутрішньої та зовнішньої політики України. У роботі використовується діалектичний метод, що дозволяє виявляти закономірності розвитку державної політики та взаємозв'язки між її внутрішньою та зовнішньою складовими. Системний підхід застосовується для розгляду політики держави як цілісної системи. Порівняльно-правовий метод дозволяє аналізувати нормативно-правове забезпечення політики та зіставляти досвід України із практикою інших держав. Історико-правовий метод використовується для дослідження еволюції засад і сфер державної політики у різні періоди. Методи аналізу і синтезу забезпечують узагальнення наукових підходів та формування обґрунтованих висновків і пропозицій. Метод документального аналізу дозволяє вивчати Конституцію України, закони, міжнародні договори, концепції, стратегії та інші офіційні документи. Використання цих методів забезпечує комплексне наукове дослідження, об'єктивність отриманих результатів та їх практичну значущість.

Практичне значення отриманих результатів роботи. Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що висвітлені теоретичні та нормативно-правові аспекти формування внутрішньої та зовнішньої політики держави можуть бути використані для підвищення ефективності управлінських рішень у сфері державного управління, розробки стратегічних документів та вдосконалення механізмів координації між органами державної влади. Результати дослідження дозволяють оцінювати

вплив внутрішніх політичних процесів на зовнішньополітичний курс України, визначати пріоритети національної безпеки, а також удосконалювати законодавче регулювання і практичну реалізацію державної політики в умовах воєнних загроз та міжнародної невизначеності. Отримані висновки можуть бути використані у науково-аналітичній роботі органів виконавчої влади, у підготовці навчальних матеріалів для курсів з публічного управління, а також у практичній діяльності політичних консультантів і експертів у сфері зовнішньої та внутрішньої політики держави.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ВНУТРІШНЬОЇ І ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

1.1. Поняття, сутність та види державної політики в системі публічного управління

Розуміння політики та її ролі у державному управлінні є ключовим елементом для дослідження сучасних суспільних процесів. Політика не обмежується лише формуванням законів чи урядових рішень - вона відображає взаємодію різних соціальних груп, впливає на прийняття рішень на всіх рівнях влади та визначає пріоритети розвитку держави. У сучасних умовах швидких соціальних і економічних змін, зростання складності управлінських процесів і посилення взаємозалежності внутрішніх та зовнішніх факторів, наукове осмислення сутності політики, її принципів та видів стає особливо актуальним. Саме це створює підґрунтя для комплексного аналізу державної політики як ключового інструменту публічного управління.

Як зазначають Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко та Ю. П. Сурмін, політика є однією з ключових сфер діяльності суспільства та держави. Від її ефективності значною мірою залежить успішність держави, рівень благополуччя суспільства та забезпечення гідного життя кожної людини [31, с. 5].

Останнім часом українські науковці, дедалі більше звертають увагу на дослідження політики як окремої субдисципліни, що інтегрує широкий спектр методів аналізу, підходів та характеристик з інших споріднених наук. Це обумовлено актуальністю політичних досліджень для розуміння сучасних суспільних процесів, прийняття ефективних управлінських рішень і розвитку інституцій державної влади. Водночас історичні особливості формування української політології, пов'язані з радянською системою освіти та пропагандистською практикою, сприяли формуванню стереотипного

сприйняття політики, що інколи звужувало її до ідеологічного чи пропагандистського аспекту.

Аналіз політики в Україні є відносно новою спеціальністю та сферою професійної діяльності, що породжує дискусії щодо усталення термінології та методологічних підходів. Ці дискусії виходять за межі лише політології, оскільки спеціальна термінологія в суспільних науках потребує постійного вдосконалення з урахуванням сучасного міжнародного досвіду. Політичний аналіз, будучи системною дисципліною, акумулює знання з економіки, права, державного управління та соціології, що обумовлює широкий спектр наукових дебатів щодо визначення ключових понять і підходів.

В українській науковій термінології політика (від англ. politics) визначається як «сфера взаємовідносин різних соціальних груп та індивідів щодо використання інститутів публічної влади задля реалізації своїх суспільно значущих інтересів та потреб» [32, с. 5]. Таке визначення дозволяє досліджувати політику не лише з точки зору політології, а й інших суспільних наук, оцінюючи її механізми, цілі та вплив на розвиток держави і суспільства.

Як зазначають науковці, під державною політикою слід розуміти сукупність ціннісних цілей, державних управлінських заходів, рішень і дій, порядок реалізації визначених державою цілей та систему управління розвитком країни. Державна політика конструюється для досягнення конкретних результатів і не обмежується констатацією фактів пост-фактум [31, с. 8].

Їй властивий прагматизм, раціоналізм та прогнозованість, що дозволяє обґрунтовано поєднувати різні суспільні інтереси та ресурси для досягнення стратегічних цілей. Раціональність виступає ключовою процесуальною характеристикою держави та забезпечується через формування державної політики, що включає узгодження цілей різних груп інтересів, змагальність аргументів, спроби переконати опонентів у справедливості своїх позицій і оцінок.

Одним із визначальних критеріїв державної політики є вартість ресурсів, що виділяються для досягнення поставлених цілей. Раціональна аргументація в цьому контексті виступає основним механізмом формування політики, а її ефективність оцінюється через результати реалізації, тобто через кількісний вимір поставлених цілей. У процесі цілепокладання навіть складні та абстрактні проблеми можуть бути структуровані у конкретні складові, що піддаються кількісній оцінці. Це дозволяє не лише оцінити якість управлінської діяльності органів влади, але й зіставити різні групові інтереси та ефективність фінансових витрат на досягнення певних цілей.

В. І. Андріяш розглядає державну політику як спрямований курс дій або бездіяльності, що обирає держава або уповноважений орган влади для вирішення конкретної проблеми або сукупності взаємопов'язаних проблем, а також як реакцію держави на потреби суспільства чи окремих його груп. Основна мета державної політики полягає у погодженні інтересів різних соціальних суб'єктів і досягненні консенсусу для забезпечення стабільності суспільства [23].

Серед науковців тривають дискусії щодо вживання термінів «державна політика» та «публічна політика». Деякі дослідники відзначають, що термін «державна політика» відображає державоцентристський підхід, властивий радянському праву, акцентуючи домінування інтересів держави над правами, свободами та інтересами громадян [34, с. 222]. У західній науковій традиції частіше застосовується поняття «публічна політика», що передбачає активне залучення громадянського суспільства до формування, реалізації та оцінки політики держави.

Незалежно від конкретного підходу, усі визначення виділяють спільні ключові елементи: державна (публічна) політика є стратегічним курсом, спрямованим на розвиток держави та її окремих сфер, і реалізація якого забезпечується органами державного управління за участі громадськості [41, с. 66].

Таким чином, державна політика виступає фундаментальним інструментом публічного управління, що поєднує урядові ініціативи, законодавчі механізми та громадську участь для ефективного вирішення суспільно значущих проблем і забезпечення стабільності соціального середовища. Вона покликана не лише координувати соціальні та економічні процеси, а й захищати права та свободи громадян, базові інтереси та цінності суверенної національної держави, сприяючи стабільності та розвитку суспільства.

На підставі аналізу наукових підходів можна зробити висновок, що державна політика виступає цілісним комплексом дій, спрямованих на реалізацію стратегічних цілей держави у різних сферах суспільного життя. Вона визначає пріоритети розвитку, координує діяльність органів державної влади та сприяє досягненню суспільного консенсусу, забезпечуючи баланс між інтересами держави, громадян та соціальних груп.

На нашу думку, сутність державної політики у сфері публічного управління полягає в тому, що вона не обмежується формуванням нормативних актів або окремих управлінських рішень, а виступає комплексним інструментом реалізації державної стратегії, що інтегрує законодавчі, організаційні, фінансові та соціальні механізми для досягнення сталого розвитку та забезпечення прав і свобод громадян. Державна політика в публічному управлінні є основою планування, прийняття рішень та оцінки ефективності діяльності органів влади, що дозволяє системно впливати на соціально-економічний розвиток держави та підвищувати ефективність управлінських процесів.

Таким чином, наукове осмислення сутності державної політики створює підґрунтя для подальшого аналізу її видів, що дозволяє виділити основні напрями діяльності держави та механізми їх реалізації у сфері публічного управління.

Політика є багатоплановим соціальним явищем, що охоплює широкий спектр сфер діяльності держави та суспільства. Існує безліч її різновидів:

внутрішня, зовнішня, соціальна, економічна, науково-технічна, культурна, фінансова, військова, екологічна та інші. Змістовно політика може бути прогресивною або регресивною, об'єктивно зумовленою або такою, що відповідає потребам розвитку суспільства, або суперечить їм [31, с. 14-15].

Серед основних видів державної політики виокремлюють економічну, соціальну, фінансову, паливно-енергетичну, аграрну, екологічну, культурну, науково-технічну, інформаційну, адміністративну, зовнішню, національну, військово-промислову, демографічну та інші [31, с. 14-15]. Класифікація політики за різними критеріями дозволяє з'ясувати механізми взаємодії учасників формування та реалізації політики, оцінити рівень її конфліктності та визначити пріоритети державного управління.

За функціональним призначенням виділяють специфічні напрями державної політики [31, с. 14-15]:

розподільча політика, що забезпечує розподіл наявних ресурсів між різними групами населення, реалізуючи соціальні програми, освітні та наукові проєкти;

перерозподільча політика, що передбачає перенаправлення ресурсів від однієї групи населення до іншої, наприклад, через податки, тарифи, трансферти чи штрафи;

регулятивна політика, що охоплює державне регулювання економічної та соціальної діяльності, включаючи захист споживчого ринку;

адміністративно-правова політика, спрямована на нормотворчу діяльність та ефективне функціонування держави, а антикризова політика застосовується у надзвичайних ситуаціях, що потребують швидких і радикальних рішень [31, с. 14-15].

Окреме місце посідає правова політика, що не існує у відриві від інших видів державної політики, оскільки є способом акумуляції та впровадження різноманітних економічних, соціальних та культурних інтересів у правові норми та інститути. Вона синтезує всі сфери державної діяльності, закріплюючи їх у законодавстві та забезпечуючи стабілізуючий вплив на

соціальні процеси. Хоча правова політика невіддільна від інших видів

	Регулятивна	Регулювання економічної та соціальної діяльності, захист споживчого ринку.
--	-------------	--

державної політики, вона має власну специфіку, цілі та завдання.

Її основні напрями включають законотворчу, правозастосовну, контрольну, кримінально-правову політику та інші. Зміст правової політики охоплює формування стратегії законодавства, принципів правового регулювання, захист прав людини, вдосконалення виборчого права, зміцнення законності та правопорядку, розвиток державності, підвищення юридичної культури громадян тощо.

Таким чином, правова політика є самостійним явищем, що базується на праві та взаємодіє з усіма іншими видами державної політики, спрямовуючи їх реалізацію на формування правової держави та громадянського суспільства. Водночас право завжди виступало ключовим інструментом політики, засобом управління і забезпечення стабільності держави.

На основі аналізу сучасних наукових досліджень можна виділити ключові види та напрями державної політики, а також класифікувати їх за різними критеріями. Таблиця 1.1 відображає узагальнену класифікацію державної політики, сформовану на основі аналізу наукових джерел. Такий підхід дозволяє наочно продемонструвати структуру та різноманітність політики, показати взаємозв'язки між її різними напрямками та підкреслити інтегративну роль у системі публічного управління.

Таблиця 1.1 Класифікація державної політики

Критерій класифікації	Види державної політики	Основні завдання
За функціональним призначенням	Розподільча	Розподіл матеріальних ресурсів серед різних груп населення (соціальні програми, освіта, наука).
	Перерозподільча	Передача ресурсів від однієї групи населення до іншої (податки, тарифи, трансферти, штрафи).

	Адміністративно-правова	Нормотворча діяльність, забезпечення ефективного функціонування держави.
	Антикризова	Радикальні заходи у разі надзвичайних ситуацій, кризових явищ.
За сферами суспільного життя	Економічна	Забезпечення розвитку економіки, стабільності фінансових процесів, промислової та інвестиційної політики.
	Соціальна	Захист прав громадян, соціальний захист, охорона здоров'я, пенсійне забезпечення, зайнятість.
	Фінансова	Формування бюджету, податкова політика.
	Аграрна	Розвиток сільського господарства, агропромислових комплексів, земельні відносини.
	Екологічна	Охорона довкілля, контроль природокористування.
	Культурна	Збереження культурної спадщини, підтримка освіти, науки та мистецтва.
	Науково-технічна	Інновації, розвиток науки, технологій.
	Інформаційна	Контроль та розвиток інформаційного простору, комунікацій, медіа.
	Зовнішня	Формування та реалізація міжнародної політики, дипломатичні відносини.
	Національна	Захист національних інтересів, консолідація суспільства, забезпечення суверенітету.
	Військово-промислова / безпеки	Розвиток оборонного потенціалу, безпека держави.
Правова політика	Законотворча	Розробка нормативно-правових актів.
	Правозастосовча	Контроль за реалізацією нормативно-правових актів.
	Контрольна	Моніторинг дотримання законності та правопорядку.
	Кримінально-правова	Боротьба зі злочинністю.
	Стратегічна	Формування правової демократичної держави, розвиток громадянського суспільства, підвищення правової культури громадян.

Продовження Таблиці 1.1

Джерело: складено за [23; 31].

На підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що державна політика є комплексним і багаторівневим явищем, що інтегрує різні сфери діяльності держави та суспільства, поєднуючи законодавчі, організаційні, фінансові та соціальні механізми для досягнення стратегічних цілей. Хоча окремі види політики мають власну специфіку та напрями реалізації, вони залишаються взаємопов'язаними, що дозволяє органам влади ефективно координувати свою діяльність та визначати пріоритети управління. Особливе

місце у цій системі займає правова політика, що виступає інтеграційним елементом, синтезуючи економічні, соціальні та культурні інтереси через правові інститути та нормативно-правові акти та забезпечуючи стабільність і законність у державі. Таблиця показує, що державна політика в системі публічного управління виконує не лише нормативну або регуляторну функцію, а й стратегічну, антикризову та інтеграційну роль у розвитку держави та формуванні громадянського суспільства.

Таким чином, комплексне розуміння сутності державної політики та її класифікації дозволяє виокремити ключові напрями діяльності держави, оцінити взаємозв'язки між різними видами політики та з'ясувати їх роль у забезпеченні ефективного функціонування системи публічного управління.

1.2. Сфери і засади внутрішньої політики України

Внутрішня політика держави є фундаментальною складовою її загальної політики та відіграє визначальну роль у формуванні ефективної системи публічного управління. Якщо державна політика загалом трактується як сукупність цілей, завдань та механізмів їх реалізації в діяльності органів влади, то внутрішня політика конкретизує цей підхід у межах внутрішнього розвитку країни, спрямованого на забезпечення стабільності, суспільного добробуту та державної безпеки. На відміну від зовнішньої політики, що визначає місце держави у міжнародному середовищі, внутрішня політика зорієнтована на гармонізацію суспільних відносин усередині країни, задоволення потреб громадян та розвиток ключових інституцій державності.

З огляду на відсутність у Законі України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» визначення поняття «внутрішня політика», доцільним видається авторське уточнення цього терміну. Внутрішню політику можна визначити як цілеспрямовану діяльність держави, що полягає у формуванні та реалізації комплексу заходів у межах внутрішніх сфер суспільного життя,

спрямованих на забезпечення сталого розвитку держави, утвердження демократичних інститутів та захист прав і свобод громадян.

Таким чином, внутрішня політика є системною діяльністю органів влади, що реалізується через відповідні напрями та засади і відображає пріоритети внутрішнього розвитку країни.

Одним із ключових напрямів стратегічної діяльності Верховної Ради України є визначення засад внутрішньої та зовнішньої політики держави. Це повноваження прямо випливає зі ст. 85 та ст. 92 Конституції України і реалізується шляхом ухвалення законів, у яких формулюють загальні засади державної політики [1].

Такі нормативні акти виконують подвійну функцію: з одного боку, вони закріплюють фундаментальні принципи розвитку держави та суспільних відносин у різних сферах, а з іншого - створюють правову та концептуальну основу для практичної реалізації політичного курсу. Саме тому Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 01.07.2010 № 2411-VI набуває особливого значення, оскільки визначає стратегічні орієнтири держави у внутрішньому та зовнішньому вимірах [26, с. 179].

Відповідно до Закону України від 01.07.2010 № 2411-VI внутрішня політика держави охоплює такі основні сфери: розбудова державності, розвиток місцевого самоврядування та стимулювання розвитку регіонів, формування інститутів громадянського суспільства, національна безпека і оборона, економічна, соціальна, ветеранська і гуманітарна сфери, а також екологічна сфера і сфера техногенної безпеки [3]. Сукупність цих напрямів утворює структурну основу внутрішньої політики України, що визначає її стратегічний зміст та напрями реалізації в умовах сучасного державотворення.

Варто зазначити, що у тексті Закону України від 01.07.2010 № 2411-VI внутрішня та зовнішня політика визначаються як взаємопов'язані складові єдиної державної політики. При цьому законодавець виокремлює сфери внутрішньої політики, що засвідчує її базовий характер у структурі

державної політики загалом. Це дозволяє стверджувати, що внутрішня політика виступає фундаментальною основою для формування і реалізації зовнішньополітичного курсу держави, тоді як зовнішня політика є продовженням і відображенням внутрішніх пріоритетів на міжнародній арені.

Засади внутрішньої політики України закріплені на конституційних положеннях і спираються на фундаментальні принципи правової та демократичної держави і визначаються насамперед безумовним дотриманням Конституції України, зокрема, гарантуванням прав і свобод людини та громадянина, утвердженням верховенства права, а також орієнтацією на загальновизнані норми та принципи міжнародного права [1]. При цьому особлива увага приділяється забезпеченню соціальної спрямованості економіки, сталому соціально-економічному розвитку країни, зміцненню демократичних засад суспільного і державного життя, захисту національних інтересів і утвердженню України як авторитетного та рівноправного учасника світового співтовариства [3].

У контексті внутрішньої політики базові принципи деталізуються й конкретизуються у законодавстві. Так, внутрішня політика України ґрунтується на пріоритетності захисту національних інтересів, забезпеченні верховенства права, охороні прав і свобод людини та громадянина, повазі до гідності кожної особи й особливому захисті прав дитини. Важливою складовою є гарантування рівності всіх суб'єктів права власності, розвиток конкурентних засад економіки та здійснення державної влади на принципах її поділу на законодавчу, виконавчу і судову [3].

Реалізація зазначених принципів у практиці внутрішньої політики забезпечує послідовне формування стратегічних пріоритетів держави, спрямованих на зміцнення національної безпеки, стабільний соціально-економічний розвиток та підвищення добробуту громадян. Застосування принципу пріоритету національних інтересів дозволяє ефективно

координувати діяльність органів влади на всіх рівнях, узгоджуючи місцеві та регіональні програми з державними стратегічними цілями.

Верховенство права та захист прав і свобод людини створюють передумови для справедливого й передбачуваного правового середовища, у якому громадяни можуть реалізовувати свої конституційні права, а органи влади здійснюють свою діяльність у межах закону. Особлива увага до захисту прав дітей та уразливих груп населення забезпечує соціальну справедливість і сприяє формуванню стабільного й гармонійного суспільства.

Гарантування рівності всіх суб'єктів права власності та розвиток конкурентних засад економіки стимулюють підприємницьку активність, сприяють інноваційному розвитку та створюють умови для стабільного економічного зростання, а розподіл державної влади на законодавчу, виконавчу та судову гілки забезпечує ефективну систему стримувань і противаг, запобігає концентрації влади в одних руках і сприяє прозорості та підзвітності управлінських рішень в системі публічного управління.

Додатково варто наголосити на відкритості й прозорості державних процесів, необхідності забезпечення сталого розвитку економіки на ринкових принципах із соціальною орієнтацією, а також на досягненні балансу між загальнодержавними, регіональними та місцевими інтересами. Внутрішня політика включає також орієнтацію на свободу, соціальну справедливість і творчу самореалізацію особи, стимулювання участі громадян в управлінні державними і суспільними справами, розвиток інститутів соціального партнерства та громадянської солідарності.

Участь громадськості у формуванні та реалізації державної політики становить фундамент сучасного демократичного управління, оскільки забезпечують підзвітність влади суспільству, підвищують ефективність прийнятих рішень і легітимізують діяльність органів публічної влади. Прозорість означає доступність інформації про ключові напрями діяльності держави, зокрема щодо розробки та ухвалення політичних рішень, розподілу

бюджетних ресурсів, управлінських процедур та інших аспектів функціонування владних інститутів. Її реалізація створює умови для суспільного контролю, зменшує ризики корупції та сприяє зростанню довіри громадян до державних інституцій [30, с. 16].

Відкритість у процесі державного управління передбачає залучення громадян до формування політики шляхом проведення консультацій, публічних слухань, інклюзивних дискусій та інших механізмів взаємодії влади з громадянським суспільством. Це дозволяє інтегрувати суспільні інтереси у зміст політичних рішень і водночас створює умови для ефективного громадського контролю, своєчасної участі громадян у виробленні політичних рішень, а також підвищує рівень їхньої відповідальності та залученості до державних справ [27, с. 69].

Принцип публічності покликаний забезпечити систематичне інформування громадян про діяльність державних органів. Йдеться, зокрема, про регулярну публікацію законопроектів, програмних документів, стратегій, звітів про виконання бюджету, офіційних повідомлень та результатів діяльності органів влади загалом [30, с. 16]. Така інформаційна відкритість не лише гарантує можливість для суспільства відслідковувати політичні процеси, але й стимулює активну участь громадян у формуванні та реалізації державної політики.

Таким чином, поєднання прозорості, відкритості та публічності у практиці політичного управління сприяє формуванню довірливих відносин між владою та суспільством, посиленню демократичних засад державного устрою, зміцненню соціальної згуртованості та створенню ефективних механізмів суспільного контролю. Впровадження цих принципів на практиці є не лише інструментом запобігання зловживанням владою, а й важливим чинником забезпечення справедливості, рівності та відповідальності у суспільно-політичних процесах.

Внутрішня політика держави формує основу розвитку суспільства та ефективного функціонування органів влади, визначає пріоритети у

забезпеченні демократичних цінностей, соціальної стабільності та національної безпеки. Вона охоплює широке коло сфер, включаючи державне управління, місцеве самоврядування, формування громадянського суспільства, економіку, соціальну політику, оборону та безпеку, екологічну та гуманітарну діяльність, а також підтримку ветеранів [3].

В межах цих сфер внутрішня політика спрямована на вдосконалення механізмів управління та контролю, підвищення прозорості прийняття рішень, модернізацію державної служби та судової системи, посилення взаємодії влади з громадськістю, розвиток економічної самостійності регіонів і конкурентоспроможності країни. Вона передбачає захист конституційних прав громадян, забезпечення соціальних гарантій, подолання корупції та злочинності, зміцнення обороноздатності, охорону довкілля і розвиток культурного та освітнього потенціалу держави. Ці принципи та напрями визначають стратегічні пріоритети держави та слугують базою для системного викладу конкретних засад внутрішньої політики, що деталізуються у наступному викладі.

Засади внутрішньої політики у сфері розбудови державності полягають у розвитку демократії через вдосконалення механізмів державного управління та парламентського контролю, модернізацію державної служби на засадах професійності та політичної нейтральності, забезпечення відкритості та прозорості державних рішень, доступного та справедливого судочинства, дотриманні міжнародних стандартів незалежності суддів, посиленні протидії корупції та тіньовій економіці, а також у підвищенні ефективності правоохоронних органів для боротьби зі злочинністю [3].

Сфера місцевого самоврядування та регіональної політики передбачає утвердження місцевого самоврядування як основи народовладдя, децентралізацію повноважень, реформування міжбюджетних відносин, удосконалення адміністративно-територіального устрою, зміцнення матеріальної та кадрової бази місцевих органів, підвищення їхньої

відповідальності перед громадами, розвиток міжрегіональних економічних зв'язків та інтеграцію регіонів у національну економіку [3].

Формування інститутів громадянського суспільства спрямоване на посилення взаємодії органів влади з об'єднаннями громадян, забезпечення громадського контролю, підтримку незалежної діяльності громадських організацій, розвиток політичної багатопартійності, проведення консультацій із громадськістю та організацію референдумів як форм народного волевиявлення [3].

Національна безпека та оборона ґрунтуються на захисті життєво важливих інтересів держави та громадян, зміцненні обороноздатності, реформуванні Збройних Сил України, оснащенні сучасною технікою, забезпеченні цивільного контролю, а також соціальному захисті військовослужбовців та працівників правоохоронних органів [3].

Економічна політика спрямована на забезпечення конкурентоспроможності та макроекономічної стабільності, розвиток внутрішнього ринку, стабільну податкову і фінансову політику, підтримку підприємництва, модернізацію промисловості, розвиток інфраструктури та стимулювання інвестицій і інновацій [3].

Соціальна сфера передбачає захист конституційних прав громадян, підтримку дітей, молоді та сімей, доступ до житла, ринку праці та соціальних послуг, подолання бідності та бездомності, запобігання насильству і дитячій експлуатації [3].

Екологічна та техногенна безпека полягає у захисті права громадян на безпечне довкілля, збереженні природного середовища, розвитку технологій, комплексному захисті населення від наслідків аварій та підвищенні рівня цивільного захисту [3].

Гуманітарна сфера охоплює реалізацію державної мовної політики, розвиток освіти, науки, культури та спорту, забезпечення медичного обслуговування, підтримку національної ідентичності та толерантного суспільства, свободу медіа та доступ до інформації [3].

Ветеранська сфера передбачає визнання ролі ветеранів у розвитку держави, забезпечення їхніх прав у соціальній, економічній, культурній та медичній сферах, реабілітацію та інтеграцію у суспільство, підтримку у підприємництві, освіті та спорті, а також вшанування пам'яті загиблих і розвиток патріотичної культури [3].

Отже, внутрішня політика України постає як багаторівнева система цінностей і принципів, що поєднує правові, соціальні, економічні та гуманітарні виміри розвитку суспільства. Вона спрямована не лише на забезпечення функціонування державних інститутів, а й на формування умов для гідного життя людини, підвищення рівня правової культури громадян і зміцнення державності в умовах демократії.

1.3. Сфери і засади зовнішньої політики України

Історично зовнішня політика з'явилася одночасно з державністю і від початку виконувала функції регулювання міждержавних відносин, забезпечення стабільності внутрішнього розвитку та підтримки національних інтересів. Сучасна зовнішня політика, крім традиційних завдань, включає активну участь у міжнародних інтеграційних процесах, дипломатичному діалозі, гуманітарному та економічному співробітництві, що дозволяє державі ефективно реалізовувати свої стратегічні цілі у глобальному контексті.

Зовнішня політика України – це цілеспрямована діяльність держави та інших політичних інститутів на міжнародній арені, що полягає у встановленні та підтримці відносин із світовим співтовариством, захисті національних інтересів та поширенні впливу на інші суб'єкти міжнародних відносин [28, с. 170]. Вона включає комплекс дій і заходів, що охоплюють соціальні, політичні, економічні та культурні аспекти взаємодії, і відображає багатогранність державної зовнішньополітичної діяльності.

У будь-якій політичній системі зовнішня політика виступає ключовим елементом державного управління, який формує пріоритети держави, спрямовує реалізацію національних інтересів, забезпечує збереження її незалежності та територіальної цілісності. Сфера завдань зовнішньої політики охоплює захист комерційних, економічних і безпекових інтересів держави, підвищення міжнародного престижу та зміцнення співробітництва з іншими державами та міжнародними організаціями [29, с. 17].

Разом з тим, обидва підходи не дають повного визначення сутності зовнішньої політики як напряду державної діяльності та не розкривають специфіку зовнішньополітичної діяльності, що виходить за межі простого «обслуговування» внутрішніх потреб. Вони радше окреслюють місце досліджуваного явища у структурі міжнародних відносин і показують, що існує дискусія щодо точного визначення предмета дослідження. Це свідчить про наявність актуальних наукових проблем у формулюванні дефініції зовнішньої політики та зовнішньополітичної діяльності держави, які потребують подальшого аналізу та систематизації.

На нашу думку, зовнішня політика України є комплексом цілеспрямованих дій держави на міжнародній арені, що спрямовані на захист національних інтересів, утвердження суверенітету та забезпечення авторитетного положення України у світовому співтоваристві. Вона визначає стратегічні орієнтири держави у взаємодії з іншими державами та міжнародними організаціями, формує рамки двосторонніх і багатосторонніх відносин, а також визначає напрями зовнішньоекономічної, безпекової та гуманітарної діяльності на міжнародному рівні.

Як уже зазначалося, засади внутрішньої та зовнішньої політики ґрунтуються на спільних принципах, що об'єднують усі напрями діяльності держави. До них належать безумовне додержання Конституції України, забезпечення прав і свобод людини та громадянина, соціальна спрямованість економіки, сталий соціально-економічний розвиток, зміцнення демократичних основ суспільного й державного життя, верховенство права,

економічна та політична незалежність держави, захист національних інтересів і утвердження України як повноправного члена світової спільноти [3]. Реалізація цих принципів у зовнішній політиці передбачає формування збалансованих, ефективних і послідовних рішень, що враховують як внутрішні потреби держави, так і міжнародний контекст, зокрема стратегічні, економічні та безпекові інтереси.

Важливо зазначити, що зовнішньополітична діяльність тісно взаємопов'язана з внутрішньою політикою держави. Забезпечення внутрішньої стабільності, верховенства права, економічного розвитку та соціальної справедливості створює передумови для ефективної реалізації національних інтересів за межами країни. Водночас зовнішньополітичні пріоритети, такі як інтеграція до міжнародних організацій, розбудова партнерських відносин із ключовими державами та участь у глобальних процесах, сприяють зміцненню суверенітету і внутрішньої безпеки держави.

Загалом активність України на міжнародній арені визначається її позицією у сучасній системі міжнародних відносин, що включає як двосторонню, так і багатосторонню дипломатію. Структура міжнародних відносин впливає на вибір стратегій реалізації національних інтересів, визначає пріоритети взаємодії з різними міжнародними суб'єктами та інструменти зовнішньої політики, спрямовані на зміцнення безпеки, економічного розвитку та міжнародного авторитету України.

У цьому контексті стратегічні завдання зовнішньої політики передбачають не лише захист державних інтересів, а й активну участь у формуванні стабільної і передбачуваної системи міжнародних відносин, що відповідає принципам демократії, верховенства права та дотримання міжнародних норм і стандартів [43, с. 185].

Зовнішня політика держави може одночасно виступати як передумова, так і чинник формування міжнародної політики, яка постає як сукупність зовнішніх курсів окремих держав та інших учасників світової системи і має на меті реалізацію їхніх національних інтересів. Коли зовнішня політика

носить дружній та конструктивний характер, це сприяє тому, що міжнародна політика загалом орієнтує держави на зміцнення та стабілізацію взаємовідносин. Такий підхід сприяє консолідації світової спільноти та створює сприятливі умови для розвитку співпраці між зацікавленими акторами глобального історичного процесу [39, с. 177].

Зовнішня політика ґрунтується на принципах відкритості, прозорості та взаємовигідного співробітництва з усіма заінтересованими партнерами, а також на узгодженні з внутрішньою політикою держави [3]. Принципова основа зовнішньої політики України полягає у поєднанні дотримання Конституції, забезпеченні прав і свобод людини, врахуванні загальновизнаних норм міжнародного права, соціально-економічній спрямованості розвитку, зміцненні демократичних засад і верховенства права, а також утвердженні України як повноправного й авторитетного члена світового співтовариства.

Основою зовнішньої політики є принципи, що поєднують внутрішні та зовнішні пріоритети держави. До них належать дотримання суверенної рівності держав, утримання від застосування сили проти інших держав, повага до територіальної цілісності й непорушності кордонів, мирне врегулювання міжнародних спорів, невтручання у внутрішні справи, взаємовигідне співробітництво та сумлінне виконання міжнародних зобов'язань. Крім того, ключовим принципом є пріоритет загальновизнаних норм і принципів міжнародного права, а також застосування Збройних Сил України виключно у випадках, передбачених Конституцією та міжнародними договорами, що гарантує захист національних інтересів та безпеки держави [3].

Ці принципи конкретизуються у законодавстві, зокрема в Законі України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», де підкреслюється відкритий характер зовнішньої політики, прагнення рівноправного та взаємовигідного співробітництва з усіма партнерами, а також наголошується на необхідності гарантування безпеки та захисту територіальної цілісності

країни. Засади зовнішньої політики охоплюють захист національних інтересів дипломатичними, економічними, політичними та іншими методами, утвердження України як суверенної, демократичної та правової держави, підтримку міжнародного авторитету держави, сприяння міжнародному миру й безпеці, інтеграцію у європейські та світові політичні, економічні та правові системи, а також забезпечення економічного розвитку та добробуту громадян [3].

Реалізація цих засад потребує узгодженої діяльності всіх гілок влади. Верховна Рада України визначає загальні напрями політики та здійснює парламентський контроль, Президент координує зовнішньополітичну діяльність і забезпечує національну безпеку, Кабінет Міністрів та центральні органи виконавчої влади реалізують політику на практиці, а місцеві органи влади забезпечують інтеграцію зовнішньоекономічної діяльності на регіональному рівні. У процесі реалізації засад внутрішньої та зовнішньої політики також беруть участь політичні партії та громадські організації, що сприяє відкритості, прозорості та врахуванню інтересів суспільства.

Таким чином, зовнішня політика України функціонує як складна система взаємопов'язаних дій, яка поєднує захист національних інтересів, зміцнення міжнародного авторитету та забезпечення внутрішнього розвитку держави. Вона забезпечує не лише реалізацію економічних, політичних і безпекових завдань, але й підтримку культурної, гуманітарної та інформаційної інтеграції країни у світову спільноту, формуючи стабільні умови для соціально-економічного розвитку та демократичного функціонування держави.

Крім того, сучасна зовнішня політика України передбачає активне використання інструментів міжнародної економічної дипломатії, розвиток торговельно-економічних зв'язків, залучення інвестицій та участь у глобальних інноваційних і технологічних проектах. Особливу увагу приділено формуванню партнерських відносин із провідними державами та міжнародними організаціями, що дозволяє підвищувати безпеку країни,

зміцнювати її міжнародний авторитет і створювати сприятливі умови для розвитку національної економіки та соціальної сфери.

Важливою складовою є також розвиток гуманітарної та культурної дипломатії, що включає підтримку української діаспори, поширення національної культури та мови, сприяння міжнародному визнанню культурної спадщини України та утвердження її іміджу як демократичної та правової держави. Такі заходи зміцнюють позиції України у світі, підвищують рівень довіри до неї та сприяють побудові стабільних міжнародних відносин.

Особлива роль надається гнучкості та адаптивності зовнішньої політики, здатності держави швидко реагувати на зміни у глобальному середовищі, протидіяти загрозам безпеці та використовувати нові можливості для розвитку. З цією метою велике значення має координація дій всіх державних інституцій, активна взаємодія з громадянським суспільством та інтеграція внутрішніх і зовнішніх пріоритетів держави, що забезпечує послідовність і ефективність прийнятих рішень.

Отже, зовнішня політика України є комплексним і стратегічно важливим інструментом забезпечення національної безпеки, зміцнення суверенітету та територіальної цілісності, розвитку економіки і соціальної сфери, інтеграції в міжнародне співтовариство та підвищення престижу країни на глобальному рівні. Вона поєднує дипломатичні, економічні, безпекові та гуманітарні напрями діяльності, забезпечуючи всебічну підтримку внутрішньої політики та формуючи умови для стабільного та стійкого розвитку держави.

Висновок до Розділу

У результаті проведеного аналізу теоретичних засад формування внутрішньої та зовнішньої політики держави можна зробити низку важливих висновків. По-перше, державна політика виступає комплексним і цілеспрямованим механізмом реалізації національних інтересів, забезпечення стабільності суспільного розвитку та управління державними процесами.

Вона охоплює різноманітні напрями діяльності держави та визначає пріоритети у сфері економіки, соціальної політики, національної безпеки, правосуддя, науки, культури та зовнішньоекономічних відносин, інтегруючи їх у єдину систему публічного управління.

По-друге, внутрішня політика України ґрунтується на принципах демократичного розвитку, верховенства права, прозорості та відкритості державного управління, що забезпечує реалізацію конституційних прав і свобод громадян, зміцнення місцевого самоврядування, розвиток громадянського суспільства та підвищення ефективності економічного і соціального розвитку держави. Внутрішня політика є фундаментом для забезпечення внутрішньої стабільності та підготовки передумов для успішної реалізації зовнішньополітичних пріоритетів.

По-третє, зовнішня політика України реалізується через комплекс цілеспрямованих дій на міжнародній арені, спрямованих на захист національних інтересів, утвердження суверенітету, зміцнення міжнародного авторитету та інтеграцію у світове співтовариство. Вона включає дипломатичні, економічні, безпекові та гуманітарні напрями, що забезпечують баланс між внутрішніми потребами держави та міжнародними викликами, а також сприяють сталому розвитку економіки та соціальної сфери.

Отже, внутрішня та зовнішня політика держави є взаємопов'язаними складовими цілісної системи державного управління. Їх ефективність залежить від послідовного дотримання принципів верховенства права, демократичного врядування, прозорості, соціальної орієнтованості та захисту національних інтересів. Теоретичне обґрунтування сфер і засад політики створює підґрунтя для подальшого аналізу практичних механізмів реалізації внутрішніх і зовнішніх пріоритетів держави, що є предметом наступних розділів роботи.

РОЗДІЛ 2 ХАРАКТЕРИСТИКА ВНУТРІШНЬОЇ ТА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

2.1. Нормативно-правове забезпечення, напрями та засади внутрішньої політики держави

Система нормативно-правового забезпечення внутрішньої політики держави є надзвичайно об'ємною та багаторівневою, охоплюючи широкий спектр нормативно-правових актів. Враховуючи значну кількість таких нормативних документів, у цьому підрозділі буде розглянуто лише основні, ключові акти, що формують «кістяк» правової основи внутрішньої політики України та визначають базові принципи, напрями та механізми її реалізації, що дозволить узагальнити найважливіші засади державної політики, одночасно зберігаючи логічну послідовність викладу і системність аналізу.

Внутрішня політика держави є системоутворюючим чинником у сфері публічного управління, оскільки визначає стратегічні орієнтири розвитку суспільства, гарантує стабільність конституційного ладу та забезпечує реалізацію прав і свобод громадян. Її засади закріплюються на рівні Конституції та конкретизуються у законах і підзаконних актах, що формують нормативно-правову базу функціонування держави у внутрішньому вимірі. Саме через систему правових норм держава встановлює пріоритети соціально-економічного, політичного та культурного розвитку, а також визначає механізми їх досягнення.

Ключове місце серед нормативно-правових актів належить Конституції України, що закладає фундаментальні принципи внутрішньої політики. Так, стаття 132 Конституції визначає, що територіальний устрій України ґрунтується на засадах єдності та цілісності державної території, поєднання централізації та децентралізації у здійсненні державної влади, збалансованості соціально-економічного розвитку регіонів з урахуванням їхніх історичних, економічних, екологічних, географічних та демографічних

особливостей, етнічних і культурних традицій [1]. Ця норма закріплює фундаментальний підхід до формування внутрішньої політики, спрямованої на забезпечення цілісності держави та гармонійного розвитку суспільства та відображає прагнення забезпечити гармонійний розвиток суспільства та ефективне управління територією, поєднуючи єдність і цілісність із децентралізацією.

Закріплені принципи спрямовані на досягнення балансу між загальнодержавними інтересами та потребами окремих регіонів, врахування їхніх специфічних історичних, культурних і соціально-економічних умов. Такий підхід не лише зміцнює територіальну стабільність України, а й створює правові підвалини для реалізації політики рівних можливостей розвитку регіонів у межах єдиної держави.

Важливими у контексті внутрішньої політики є й інші положення Конституції України. Зокрема, стаття 3 визначає людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю, що зумовлює пріоритет гуманістичних засад у державній політиці. Стаття 5 закріплює принцип народовладдя, відповідно до якого носієм суверенітету та єдиним джерелом влади в Україні є народ. Крім того, статті 13 та 14 встановлюють засади права власності українського народу на землю, її надра та інші природні ресурси, що формує правову основу економічної складової внутрішньої політики [1].

Таким чином, Конституція України визначає базові орієнтири внутрішньої політики, серед яких – забезпечення прав і свобод людини, гарантування цілісності та єдності держави, демократичний характер влади, збалансований розвиток усіх регіонів країни. Подальша конкретизація цих засад знаходить відображення у законах та підзаконних актах, що деталізують напрями реалізації внутрішньої політики в окремих сферах суспільного життя.

Ключовим елементом нормативно-правового забезпечення внутрішньої політики України є Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої

політики», що визначає основні напрями та принципи діяльності держави у внутрішній сфері, зокрема у розбудові державності, розвитку місцевого самоврядування та регіональної політики, формуванні інститутів громадянського суспільства, забезпеченні національної безпеки та оборони, регулюванні економічної, соціальної, ветеранської та гуманітарної діяльності, а також у сфері екологічної та техногенної безпеки [3].

Таким чином, Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» забезпечує цілісну правову основу для формування та реалізації державної політики, поєднуючи внутрішні і зовнішні пріоритети, та створює умови для узгодженої діяльності органів влади у різних сферах життєдіяльності держави.

Важливим доповненням до законодавчого регулювання внутрішньої політики є Закон України «Про засади державної регіональної політики», що визначає комплекс правових, економічних, соціальних, екологічних, гуманітарних та організаційних засад регіональної політики як невід'ємної складової внутрішньої політики держави [4]. Закон окреслює пріоритетні напрями розвитку регіонів, встановлює механізми відновлення територій, що постраждали внаслідок збройної агресії, та забезпечує умови для збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів. Значна увага приділяється зміцненню місцевого самоврядування, удосконаленню міжбюджетних відносин, розвитку регіональної інфраструктури та стимулюванню економічної активності. Реалізація положень цього закону сприяє інтеграції регіонів у загальнонаціональні процеси, зміцненню єдності держави та правовій підтримці принципів територіальної організації влади, закріплених у Конституції України.

Ще одним ключовим нормативно-правовим документом, що визначає засади внутрішньої політики держави, є Бюджетний кодекс України. Він встановлює правові засади функціонування бюджетної системи, регулює принципи формування, розподілу та використання бюджетних ресурсів, визначає порядок здійснення бюджетного процесу та міжбюджетних

відносин. Кодекс закріплює механізми фінансової відповідальності за порушення бюджетного законодавства та забезпечує прозорість і контроль у сфері управління державними фінансами [2].

Реалізація положень Бюджетного кодексу сприяє формуванню стабільної фінансової бази для здійснення внутрішньої політики, забезпечує ефективне використання ресурсів на соціально-економічний розвиток регіонів, підтримку місцевого самоврядування та реалізацію пріоритетних державних програм. Таким чином, кодекс виступає важливим інструментом узгодженої діяльності органів влади та гарантує баланс між централізованими та регіональними фінансовими пріоритетами.

Ще одним важливим нормативно-правовим документом, що визначає засади внутрішньої політики України є Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», що, зокрема, встановлює правові, економічні та організаційні засади формування цілісної системи прогнозних і програмних документів, що охоплюють економічний і соціальний розвиток держави, окремих галузей економіки та адміністративно-територіальних одиниць [5].

Реалізація цього закону забезпечує основу для планування та реалізації внутрішньої політики держави у соціально-економічній сфері. Завдяки чітко визначеним принципам прогнозування та програмування держава може координувати діяльність центральних і місцевих органів влади, визначати пріоритети розвитку регіонів, ефективно використовувати ресурси та забезпечувати стабільний соціально-економічний розвиток, що є важливим елементом внутрішньої політики.

Ще одним ключовим нормативно-правовим документом, що формує засади внутрішньої політики держави у сфері місцевого самоврядування, є Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», що відповідно до Конституції України, визначає систему місцевого самоврядування, його гарантії та принципи організації й діяльності, встановлює правовий статус і відповідальність органів і посадових осіб місцевого самоврядування [6]. Він

створює правову основу для децентралізації влади, розширення повноважень місцевих рад та забезпечення участі громад у прийнятті управлінських рішень, що є невід'ємним елементом внутрішньої політики держави, спрямованої на розвиток регіонів і зміцнення демократичних засад.

Разом із цим, Закон України «Про місцеві державні адміністрації» визначає принципи діяльності органів виконавчої влади на місцях. Ці принципи гарантують узгодженість діяльності органів центральної та місцевої влади, забезпечують ефективне управління на регіональному рівні і слугують інструментом реалізації внутрішньої політики держави у забезпеченні соціально-економічного розвитку, стабільності та захисту прав громадян [15].

Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» встановлює правові засади формування та застосування соціальних стандартів і нормативів, що спрямовані на реалізацію основних соціальних гарантій, закріплених Конституцією та законами України [7]. Цей нормативний акт забезпечує системність у визначенні мінімальних рівнів соціального захисту громадян, гарантує рівний доступ до соціальних послуг та сприяє реалізації принципів соціальної справедливості, що є невід'ємною складовою внутрішньої політики держави.

Крім того, важливим є законодавство щодо ветеранів та учасників бойових дій, зокрема Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», що визначає правовий статус ветеранів війни, забезпечує створення належних умов для їх соціального та матеріального забезпечення, підтримки здоров'я і реабілітації, а також сприяє формуванню в суспільстві шанобливого ставлення до їхніх заслуг та внеску у розвиток держави [8].

У контексті соціальної політики важливе місце посідає Закон України «Про охорону дитинства», що визначає охорону дитинства як стратегічний загальнонаціональний пріоритет. Закон закріплює правові та організаційні засади державної політики у сфері забезпечення прав дитини на життя,

охорону здоров'я, освіту, соціальний захист, всебічний розвиток та виховання в сімейному оточенні, підкреслює значення охорони дитинства для національної безпеки та ефективності внутрішньої політики держави, визначаючи, що всі заходи у цій сфері мають ґрунтуватися на забезпеченні найкращих інтересів дитини [9].

Варто також наголосити на нормах Закону України «Про державну службу», що визначає принципи та правові засади організації державної служби як ключового інструменту реалізації внутрішньої політики держави [10]. Він закріплює вимоги до формування публічної, професійної, політично неупередженої та ефективної державної служби, орієнтованої на задоволення потреб громадян і суспільства загалом. Закон підкреслює, що доступ до державної служби має ґрунтуватися на особистих якостях, компетентності та досягненнях громадян, що забезпечує реалізацію принципів прозорості, рівності та верховенства права. У контексті внутрішньої політики України цей нормативний акт сприяє підвищенню ефективності державного управління, зміцненню демократичних засад та забезпеченню стабільного функціонування державних інститутів на всіх рівнях.

Закони України «Про основи національної безпеки України» та «Про оборону України» визначають правові та організаційні засади формування державної політики у сфері національної безпеки і оборони, що є невід'ємною складовою внутрішньої політики держави. Вони закріплюють принципи забезпечення захисту суспільства та кожного громадянина від внутрішніх і зовнішніх загроз, встановлюють повноваження органів державної влади, сил безпеки і оборони, а також механізми координації їх діяльності. Закони передбачають інтеграцію політики і процедур різних державних інститутів, забезпечення системи командування, контролю та планування у сфері безпеки, а також гарантують демократичний цивільний контроль над формуваннями сектору оборони [11; 12].

У контексті внутрішньої політики держави ці нормативні акти створюють правову основу для стабільного функціонування органів влади, захисту суверенітету, територіальної цілісності та громадянських прав, зміцнення правопорядку і безпеки всередині країни. Вони визначають чіткі обов'язки органів державної влади, місцевих адміністрацій, органів самоврядування, підприємств і громадян, що сприяє підвищенню ефективності державного управління та реалізації державних пріоритетів у сфері безпеки, оборони та захисту населення.

Важливою складовою внутрішньої політики України є також охорона навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» визначає правові, економічні та соціальні засади реалізації державної екологічної політики, спрямованої на збереження безпечного для життя населення та сталого розвитку держави середовища, встановлює принципи охорони, раціонального використання та відтворення природних ресурсів, захисту населення від негативного впливу забруднення, а також формує основу для гармонійної взаємодії суспільства і природи, що є важливим елементом внутрішньої політики держави [13].

Не менш важливим елементом внутрішньої політики України є забезпечення прозорості та підзвітності органів влади, протидія корупції та тіньовій економіці. Законодавство у цій сфері, зокрема Закон України «Про запобігання корупції» та Закон України «Про Національне антикорупційне бюро», встановлює правові механізми реалізації цих завдань. Їхнє впровадження сприяє формуванню стабільного та передбачуваного середовища управління, зміцненню державних інститутів і підвищенню довіри громадян до органів влади, що є важливою складовою внутрішньої політики держави [16; 17].

Отже, нормативно-правове забезпечення внутрішньої політики України становить комплексну та багаторівневу систему, що поєднує конституційні засади, закони та підзаконні акти, які закладають принципи, напрями та

механізми реалізації державної політики у внутрішній сфері. Конституція України визначає базові орієнтири внутрішньої політики, зокрема забезпечення прав і свобод людини, територіальної цілісності, демократичного характеру влади та збалансованого розвитку регіонів.

Закони, що конкретизують ці принципи, охоплюють широкий спектр питань: від розвитку державності, місцевого самоврядування та регіональної політики, економічного та соціального розвитку, бюджетної сфери, державного прогнозування та програмування, охорони дитинства і соціальних стандартів, до організації державної служби, забезпечення національної безпеки і оборони, охорони довкілля та протидії корупції, і на їхній основі створюються численні підзаконні акти, що деталізують механізми реалізації цих норм у практичній діяльності органів влади та забезпечують їх ефективне впровадження.

Реалізація цих нормативно-правових актів створює цілісну правову основу для стабільного функціонування держави, забезпечує ефективну взаємодію центральних та місцевих органів влади, гарантує захист прав громадян, стабільність конституційного ладу та розвиток регіонів, формує передумови прозорості, підзвітності і верховенства права. Таким чином, система нормативно-правового забезпечення внутрішньої політики України виступає ключовим інструментом узгодженої діяльності органів влади, реалізації стратегічних пріоритетів держави та зміцнення правової та соціальної основи розвитку суспільства.

2.2. Нормативно-правове забезпечення, напрями та засади зовнішньої політики держави

Основні орієнтири зовнішньої політики України були закладені у ключових державотворчих документах, які визначили її стратегічний курс на міжнародній арені. Передусім йдеться про Декларацію про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року, яка проголосила принципи

самостійності у здійсненні зовнішніх відносин та закріпила намір України дотримуватися загальновизнаних норм міжнародного права [18]. Важливим етапом стало ухвалення Акту проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 року, що підтвердив право держави самостійно визначати напрями своєї зовнішньої політики [19]. Завершальним етапом формування базових засад зовнішньополітичної діяльності стала Конституція України, що закріпила правові основи участі України у світовій політиці. Таким чином, саме ці фундаментальні акти сформували стратегічну спрямованість зовнішньополітичного курсу України.

Зовнішня політика держави базується на тих самих фундаментальних принципах, що визначають внутрішню політику, та передбачає їхню взаємну інтеграцію й узгодженість задля забезпечення цілісності стратегічної політики держави. Нормативно-правове забезпечення зовнішньої політики ґрунтується на ключових положеннях Конституції України та основних законах, що закріплюють принципи державності, верховенства права, пріоритету прав і свобод людини, забезпечення національної безпеки, суверенітету та територіальної цілісності. У цьому контексті нормативні акти, що формують «кістяк» внутрішньої політики, одночасно створюють правову основу для здійснення зовнішньополітичної діяльності держави, забезпечуючи взаємозв'язок внутрішніх і зовнішніх пріоритетів у системі публічного управління.

Водночас для регулювання специфічних напрямів зовнішньої політики існує окрема група нормативно-правових актів, що визначають правові засади дипломатичної діяльності, реалізації міжнародних договорів, захисту національних інтересів за кордоном, участі України в міжнародних організаціях, формування зовнішньоекономічних та безпекових стратегій. Ця група актів доповнює базову нормативну основу та забезпечує послідовність і системність зовнішньополітичних дій держави. Такий підхід дозволяє досягти узгодженості державних пріоритетів на внутрішньому та міжнародному рівнях, забезпечує інтеграцію національних інтересів у

глобальні процеси та формує правові підвалини для ефективного функціонування зовнішньополітичної стратегії держави як невід'ємної складової системи публічного управління.

Конституція України встановлює стратегічні орієнтири зовнішньої політики держави, закріплюючи основні принципи її здійснення. Зокрема, стаття 18 визначає, що зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення національних інтересів та безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з іншими державами на засадах загально визнаних принципів і норм міжнародного права [1].

Верховна Рада України, відповідно до ч. 5 ст. 85 Конституції, наділена повноваженням визначати засади внутрішньої та зовнішньої політики, забезпечувати реалізацію стратегічного курсу держави, зокрема щодо набуття повноправного членства в Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору, Стаття 92 Конституції встановлює, що виключно законами України регулюються засади зовнішніх зносин, зовнішньоекономічної діяльності та митної справи. Таким чином, Верховна Рада виступає ключовим суб'єктом формування зовнішньополітичного курсу держави через ухвалення відповідних законів [1].

Президент України, відповідно до ст. 106 Конституції України, здійснює представництво держави в міжнародних відносинах, керує зовнішньополітичною діяльністю, веде переговори та укладає міжнародні договори, а також звітує перед народом і Верховною Радою щодо внутрішнього та зовнішнього становища держави. Кабінет Міністрів України, як передбачено ст. 116, реалізує внутрішню та зовнішню політику держави, забезпечує державний суверенітет і економічну самостійність, координує діяльність міністерств та інших центральних органів виконавчої влади [1]. Значну роль у процесі формування та реалізації зовнішньої політики відіграє також Рада національної безпеки і оборони України (далі – РНБО) що, будучи координаційним і контролюючим органом при Президентові, останніми роками суттєво розширила свій вплив у цій сфері.

Водночас РНБО залишається органом, що діє під головуванням Президента, а її рішення набирають чинності через його укази.

Деталізацію правових, організаційних і принципових засад зовнішньої політики забезпечує Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики». Закон визначає, що Україна, як європейська держава, здійснює відкриту зовнішню політику, прагне рівноправного та взаємовигідного співробітництва з міжнародними партнерами, виходячи з потреби гарантування безпеки, суверенітету та територіальної цілісності. Закон окреслює принципи та основні засади зовнішньої політики та визначає повноваження суб'єктів її реалізації. Верховна Рада формує засади внутрішньої та зовнішньої політики та здійснює парламентський контроль за їх реалізацією; Президент керує зовнішньополітичною діяльністю та напрямами національної безпеки і оборони; РНБО координує діяльність центральних і місцевих органів виконавчої влади у сфері безпеки; Кабінет Міністрів забезпечує реалізацію політики, координуючи роботу міністерств та інших органів влади; центральні та місцеві органи виконавчої влади, а також органи місцевого самоврядування беруть участь у реалізації відповідних аспектів зовнішньої політики у межах своєї компетенції [3].

Крім того, Закон України «Про міжнародні договори України» встановлює правові засади укладення, виконання та припинення дії міжнародних договорів з метою належного забезпечення національних інтересів та реалізації цілей, завдань і принципів зовнішньої політики України, закріплених у Конституції та законодавстві. Цей нормативно-правовий акт визначає ключові види міжнародних договорів, що є однією з основ формування та реалізації зовнішньополітичного курсу держави. Зокрема, у ч. 2–4 ст. 3 закону уточнюються суб'єкти укладення договорів - від імені України в цілому, від імені Кабінету Міністрів, а також міжвідомчі договори - та регламентуються сфери їх застосування [14].

Таким чином, Закон створює законодавчу основу для системного формування та реалізації зовнішньої політики України через механізми

міжнародних договорів, забезпечуючи правову визначеність, координацію дій державних органів і інтеграцію національних інтересів у міжнародну правову та політичну практику.

Окрему увагу слід приділити нормативно-правовим документам політичного характеру, таким як стратегії у сфері зовнішньої політики. Незважаючи на те, що ці документи не є класичними нормативно-правовими актами, вони мають важливе значення для формування зовнішньополітичного курсу держави, оскільки визначають стратегічні напрями реалізації зовнішньої політики та суміжних сфер.

Зокрема, Стратегія національної безпеки України містить положення, що опосередковано закріплюють засади зовнішньої політики держави. Так, у пунктах 32 і 66 передбачено, що зовнішньополітична діяльність спрямована на забезпечення незалежності, державного суверенітету та відновлення територіальної цілісності України, а сама Стратегія слугує основою для розроблення плануючих документів у сфері національної безпеки та оборони, які визначають шляхи і інструменти реалізації цих засад [20]. Таким чином, хоча Стратегія не містить прямого регулювання зовнішньополітичної діяльності, вона встановлює принципові орієнтири та стратегічні засади, що безпосередньо впливають на формування і реалізацію зовнішньої політики держави у взаємозв'язку з її внутрішньою політикою та національною безпекою.

Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 липня 2021 року «Про Стратегію зовнішньополітичної діяльності України» є ключовим політико-правовим документом, що визначає стратегічні орієнтири та пріоритети зовнішньої політики України. Цей документ, хоча й не є класичним нормативно-правовим актом, має суттєве значення для формування та реалізації зовнішньополітичного курсу держави.

Стратегія спрямована на утвердження України як сильної та авторитетної європейської держави, здатної забезпечити сприятливі зовнішні умови для стійкого розвитку та реалізації свого потенціалу. Вона ґрунтується

на стратегічному курсі держави щодо набуття повноправного членства в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору, що закріплено в Конституції України. Документ визначає інституційну спроможність держави до реалізації зовнішньополітичної діяльності, зокрема через удосконалення координації між органами державної влади, підвищення ефективності дипломатичних представництв та посилення взаємодії з міжнародними організаціями. Він також передбачає розробку та впровадження конкретних заходів і механізмів для досягнення визначених цілей [21].

Хоча Стратегія не є нормативно-правовим актом у традиційному розумінні, вона має важливе значення для формування правового поля зовнішньої політики України. Її положення служать основою для розробки та прийняття конкретних законів, підзаконних актів та інших нормативних документів, що регулюють зовнішньоекономічну діяльність, дипломатичні відносини, безпеку та інші аспекти зовнішньої політики. Таким чином, Стратегія є важливим інструментом у системі нормативно-правового забезпечення зовнішньої політики України, забезпечуючи узгодженість та послідовність державної політики на міжнародній арені.

Окрім того, існує Стратегія міжнародної миротворчої діяльності України, що визначає пріоритетні цілі участі держави у міжнародних миротворчих операціях, а також завдання й механізми реалізації національних інтересів у цій сфері. Вона розглядає миротворчу діяльність як невід'ємну складову зовнішньої політики України, підкреслюючи її значення для забезпечення безпеки, міжнародного авторитету та зміцнення партнерських відносин на глобальному рівні [22].

Разом із Стратегією зовнішньополітичної діяльності України, зазначена Стратегія створює основу для розробки конкретних документів, що регламентують практичні кроки держави в міжнародній політиці. До таких документів належать, зокрема, «План дій щодо членства в НАТО» та «Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі», якими

керуються органи державної влади під час формування та реалізації зовнішньополітичного курсу України.

Окреме стратегічне значення має «Експортна стратегія України», що визначає напрями державної політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Серед основних заходів цієї Стратегії – гармонізація національної нормативно-правової системи з законодавством Європейського Союзу (далі – ЄС), включно з прийняттям технічних регламентів та національних стандартів, узгоджених із директивами та європейськими стандартами. Реалізація цих положень є необхідною для укладення міжнародних торговельних угод у рамках Світової організації торгівлі та виконання положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Варто наголосити, що наразі триває розроблення проєкту оновленої Експортної Стратегії України.

Таким чином, зазначені стратегічні документи не лише окреслюють пріоритети та завдання зовнішньої політики держави, але й формують нормативно-правову основу для її практичної реалізації у сферах безпеки, міжнародного співробітництва та зовнішньоекономічної діяльності, забезпечуючи послідовність і узгодженість державних пріоритетів на внутрішньому та міжнародному рівнях.

Нормативно-правова база та стратегічні документи забезпечують механізми контролю та оцінки ефективності реалізації зовнішньої політики через регулярне звітування, моніторинг і аудит результатів діяльності. Водночас вони враховують потребу адаптації зовнішньої політики до динамічних змін міжнародної кон'юнктури, нових безпекових і економічних викликів, а також взаємозв'язок із внутрішніми пріоритетами держави, що дозволяє забезпечити узгодженість внутрішніх і зовнішніх стратегічних пріоритетів та інтеграцію національних інтересів у глобальні процеси.

Таким чином, нормативно-правове забезпечення зовнішньої політики України, поєднуючи конституційні засади, закони, міжнародні договори та стратегічні документи, формує комплексну систему управління зовнішньополітичним курсом держави, забезпечує його ефективність,

системність і послідовність, а також інтеграцію національних інтересів у міжнародне середовище.

Висновок до Розділу

У ході дослідження нормативно-правового забезпечення, напрямів та засад внутрішньої і зовнішньої політики України встановлено, що обидві сфери політичного управління формуються на основі спільних фундаментальних принципів державності, верховенства права, пріоритету прав і свобод людини, забезпечення національної безпеки та територіальної цілісності. Внутрішня політика держави реалізується через конституційно-визначені повноваження органів законодавчої, виконавчої та контролюючої влади, що забезпечує узгодженість дій у сфері правового, соціального, економічного та адміністративного регулювання.

Зовнішня політика України інтегрована з внутрішньою та ґрунтується на тих самих принципах, при цьому її формування і реалізація забезпечуються через конституційні засади, спеціальні закони, міжнародні договори та стратегічні документи політико-правового характеру. Серед них особливе значення мають Стратегія національної безпеки України, Стратегія зовнішньополітичної діяльності, Стратегія міжнародної миротворчої діяльності та Експортна стратегія, які окреслюють стратегічні напрями, пріоритети та завдання зовнішньої політики, забезпечують координацію державних органів і формують правову основу для практичної реалізації національних інтересів на міжнародній арені.

Таким чином, в Україні сформована комплексна система нормативно-правового забезпечення внутрішньої та зовнішньої політики, що забезпечує узгодженість, послідовність та ефективність політичного курсу держави як у внутрішньому, так і в зовнішньому вимірах. Така інтеграція є ключовою умовою стабільності державного управління, реалізації національних інтересів та ефективного функціонування України на міжнародній арені.

РОЗДІЛ 3 ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ВНУТРІШНЬОЇ І ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ: АНАЛІЗ ПРАКТИЧНИХ АСПЕКТІВ

3.1. Вплив внутрішньої політики на зовнішньополітичний курс України

Внутрішня політика держави є визначальним чинником, який формує стратегічні орієнтири та пріоритети зовнішньополітичного курсу України. Взаємозв'язок між цими сферами полягає в тому, що внутрішні трансформації безпосередньо впливають на можливості міжнародного співробітництва, визначають коло зовнішньополітичних партнерів і союзників, а також обумовлюють ступінь реалізації національних інтересів на глобальному рівні.

По-перше, політичний устрій та демократичні процеси є ключовими факторами, що визначають напрям зовнішньої політики. Розвиток інститутів демократії, дотримання прав і свобод людини, становлення громадянського суспільства стали основою для інтеграційного курсу України в напрямі Європейського Союзу та НАТО. Відповідність внутрішньої політики європейським критеріям прямо впливає на можливості та темпи інтеграції у європейський і євроатлантичний простір.

По-друге, економічна політика держави зумовлює потребу у відповідних зовнішньополітичних рішеннях. Реформи у сфері ринкової економіки, забезпечення енергетичної незалежності, диверсифікація джерел постачання та ринків збуту безпосередньо впливають на активізацію співробітництва з ЄС, США, міжнародними фінансовими інституціями. Економічна залежність від окремих держав, зокрема у сфері енергетики, довгий час обмежувала суверенність зовнішньої політики України, що зумовило необхідність переорієнтації на багатовекторні й безпекові інтеграційні стратегії.

По-третє, сфера національної безпеки та оборони становить основу для формування зовнішньополітичних пріоритетів. Воєнна агресія російської федерації проти України, що розпочалася у 2014 році та переросла у

повномасштабне вторгнення у 2022 році, показала нерозривний зв'язок між внутрішніми безпековими викликами та зовнішньополітичними орієнтирами. Необхідність гарантування обороноздатності та територіальної цілісності стала рушійною силою зовнішньополітичної активності України на міжнародній арені, що проявляється у зміцненні стратегічних партнерств, залученні міжнародної підтримки, а також у формуванні антиросійської коаліції демократичних держав.

По-четверте, соціально-економічні процеси та суспільні настрої також значною мірою впливають на зовнішньополітичний курс. Зростання безробіття, соціальна незахищеність, депопуляційні тенденції та масштабна міграція створюють передумови для активізації співробітництва з міжнародними партнерами з метою отримання фінансової, гуманітарної та інституційної допомоги. Водночас посилення національної самосвідомості, яке особливо проявилось після Революції Гідності та у відповідь на агресію РФ, визначило незворотність європейського вектору розвитку.

Особливої уваги потребує аналіз внутрішніх загроз, що зумовлюють необхідність відповідного зовнішньополітичного реагування. Серед них слід виділити: втручання інших держав у внутрішні справи України та висування ними територіальних претензій; існування сепаратистських тенденцій і міжетнічних конфліктів; поширення корупції та організованої злочинності; інформаційну експансію та відставання у сфері цифрової інтеграції; погіршення соціально-економічної ситуації, що супроводжується зниженням рівня життя, депопуляцією та неконтрольованою міграцією. Додатковим чинником є техногенні ризики та екологічні проблеми, зокрема наслідки Чорнобильської катастрофи, які також впливають на необхідність міжнародного співробітництва [35, с. 19-20].

Таким чином, проведення ефективної внутрішньої політики є передумовою реалізації зовнішньополітичного курсу держави. Внутрішні політичні та соціально-економічні трансформації не лише формують стратегічні пріоритети, а й визначають здатність України захищати свої

національні інтереси на міжнародній арені. У цьому контексті внутрішня і зовнішня політика мають розглядатися як взаємопов'язані складові єдиної державної стратегії забезпечення національної безпеки, суверенітету та стабільного розвитку.

У контексті взаємозв'язку внутрішньої та зовнішньої політики слід наголосити, що внутрішня політика держави виконує подвійну функцію: з одного боку, вона формує інституційні та нормативні передумови для реалізації зовнішньополітичних завдань, а з іншого – виступає об'єктом оцінки міжнародної спільноти рівня надійності та прогнозованості України як партнера. Ефективність функціонування правової системи, стан розвитку демократичних інститутів, дотримання принципу верховенства права та забезпечення прав і свобод людини безпосередньо впливають на інвестиційну привабливість держави, доступ до міжнародної фінансової допомоги та кредитних ресурсів. У зв'язку з цим реформи у сферах судочинства, антикорупційної політики та підвищення прозорості діяльності органів влади мають не лише внутрішньополітичне значення, але й безпосередній зовнішньополітичний вимір.

Внутрішня політика також визначає суспільний запит щодо орієнтації зовнішньополітичного курсу. Після подій 2014 року українське суспільство продемонструвало стабільну підтримку європейської та євроатлантичної інтеграції, що забезпечило легітимізацію цього напрямку на рівні державної політики. Поглиблення демократичних процесів і посилення ролі громадянського суспільства в ухваленні політичних рішень сприяли зростанню впливу суспільних очікувань на формування зовнішньополітичних пріоритетів.

Важливим чинником є також взаємозв'язок між станом національної економіки та міжнародною суб'єктністю України. Ефективна внутрішня економічна політика створює фінансові та ресурсні умови для виконання міжнародних зобов'язань, участі у міжнародних безпекових і миротворчих ініціативах, а також для внеску у діяльність міжнародних організацій.

Натомість економічні труднощі обмежують можливості держави у міжнародних відносинах, знижуючи її впливовість та здатність брати участь у глобальних процесах. Тому проведення структурних реформ і підвищення конкурентоспроможності національної економіки є ключовими передумовами зовнішньополітичної ефективності.

У цьому контексті важливе значення набуває також формування іміджу держави, що безпосередньо пов'язано з якістю внутрішньої політики. Згідно з визначенням Л. Хорішко, внутрішній імідж формується через взаємодію кількох складових: рівень розвитку політичної системи, ставлення суспільства до владних інституцій, ефективність реалізації основних напрямів державної політики, а також сприйняття громадянами ключових іміджевих характеристик, які визначають позицію країни у міжнародному середовищі. Зовнішній імідж, своєю чергою, відображає сприйняття держави міжнародною спільнотою і формується під впливом геополітичного положення, культурних та ментальних особливостей суспільства, основних напрямів економічного розвитку та визначених стратегічних пріоритетів [44]. Таким чином, ефективна внутрішня економічна та політична політика прямо впливає на здатність держави формувати позитивний імідж, що є критерієм надійності та стабільності України у міжнародних відносинах.

За визначенням О. Чумака, внутрішні чинники формування іміджу держави включають рівень матеріального добробуту населення, дотримання конституційних прав і свобод, масштаби корупції та злочинності, частку тіньової економіки, а також загальний соціальний стан громадян. Зовнішні чинники визначаються стратегічними орієнтирами зовнішньої політики, національними інтересами та пріоритетами, участю у міжнародних організаціях, розвитком двостороннього та багатостороннього співробітництва з ключовими партнерами, а також укладенням міжнародних договорів і угод [45, с. 340].

Хоча оцінка держави міжнародною спільнотою значною мірою залежить від реального стану її внутрішніх і зовнішніх процесів, імідж завжди

виступає певним символічним конструктом, який потребує системного управління, технологічного забезпечення та регулярного оновлення. Внутрішні політичні та соціально-економічні події в Україні миттєво отримують міжнародний резонанс, що здатне істотно коригувати сприйняття держави на глобальному рівні.

Взаємозв'язок між внутрішнім і зовнішнім іміджем є двостороннім: внутрішні досягнення і кризові явища формують зовнішнє сприйняття держави, водночас міжнародна оцінка впливає на внутрішню політичну поведінку та суспільну довіру до владних інститутів. Локальні іміджеві показники, такі як ефективність реформ, стан правосуддя або боротьба з корупцією, акумулюються і визначають загальний зовнішній імідж країни, що, у свою чергу, безпосередньо впливає на міжнародне співробітництво, інвестиційну привабливість та здатність України реалізовувати свої національні інтереси на глобальній арені [27, с. 68].

Професор Г. Перепелиця підкреслює, що підсумки 2015 року не забезпечили однозначних відповідей на ключові питання зовнішньої політики України, тісно пов'язаної з внутрішньополітичними процесами та реформуванням державних інституцій. Відсутність рішучих заходів з боку Києва у сфері внутрішньої та зовнішньої політики призводила до ослаблення довіри міжнародних союзників, що ускладнювало залучення стабільної підтримки та допомоги з боку стратегічних партнерів, зокрема США та Європейського Союзу. За спостереженням дослідників, увага світової спільноти до України була значною переважно у перші два місяці 2015 року, коли на Донбасі відбувалася ескалація бойових дій. У цих умовах уряди Федеративної Республіки Німеччина та Франції сприяли підписанню 12 лютого 2015 року комплексу документів, відомого як «Мінськ-2», який передбачав тимчасове припинення активних бойових дій та певні політичні механізми врегулювання конфлікту. Водночас після стабілізації бойових дій проблематика України поступово втратила пріоритетність у світовій політиці [36, с. 5-6].

Окремий вимір становить інформаційна політика, що, будучи складовою внутрішньої стратегії, має значний вплив на формування міжнародного іміджу України. Розвиток незалежних засобів масової інформації, забезпечення свободи слова та протидія дезінформаційним кампаніям є факторами, що визначають рівень довіри до держави з боку міжнародних партнерів. Водночас інформаційні загрози, зокрема зовнішні інформаційні атаки, вимагають поєднання внутрішніх заходів безпеки із зовнішньополітичними ініціативами у сфері міжнародного інформаційного співробітництва.

Таким чином, внутрішня політика України не лише забезпечує інституційну та ресурсну базу для реалізації зовнішньополітичного курсу, але й формує його змістові орієнтири. Стійкий розвиток демократичних інститутів, ефективність реформ, економічна стабільність та інформаційна безпека є ключовими факторами, що визначають спроможність держави інтегруватися у міжнародні структури та відігравати активну роль у системі міжнародних відносин.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що внутрішня політика України виступає фундаментальною передумовою формування та реалізації зовнішньополітичного курсу держави. Політична стабільність, ефективність демократичних інститутів, стан економіки, забезпечення прав і свобод громадян, протидія корупції та інформаційна безпека визначають як спроможність держави захищати національні інтереси, так і її здатність формувати позитивний міжнародний імідж.

Взаємозв'язок між внутрішньою і зовнішньою політикою проявляється у двосторонньому впливі: внутрішні трансформації формують зміст зовнішньополітичних пріоритетів та відкривають можливості для міжнародного співробітництва, тоді як оцінка держави міжнародною спільнотою коригує внутрішні політичні процеси та суспільні очікування. Таким чином, ефективне управління внутрішніми викликами та стратегічне планування у сфері внутрішньої політики є невід'ємним елементом

забезпечення зовнішньополітичної ефективності та підвищення ролі України у системі міжнародних відносин.

3.2. Вплив міжнародного середовища на формування внутрішньої політики держави

Зовнішньополітичний курс України в сучасних умовах виражається через стратегічну інтеграцію з ключовими європейськими та трансатлантичними структурами, зокрема Європейським Союзом та Північноатлантичним альянсом (НАТО). Ця інтеграція визначає не лише зовнішньополітичну орієнтацію держави, а й формує внутрішньополітичні пріоритети, стимулюючи проведення системних реформ у політичній, економічній, правовій та оборонній сферах. Прагнення України до членства в ЄС та наближення до стандартів НАТО слугує основою формування внутрішньої політики.

Євроінтеграційний процес України є складним і багатовимірним явищем, що охоплює не лише зовнішньополітичну орієнтацію держави, а й внутрішні трансформації в політичній, економічній, соціальній та правовій сферах. Вибір європейського вектора розвитку визначається як стратегічна мета державної політики, оскільки він передбачає адаптацію національних інституцій до стандартів ЄС, впровадження реформ, спрямованих на забезпечення верховенства права, захисту прав людини та формування прозорих механізмів управління.

Євроінтеграція України має не лише нормативно-правовий характер, а й соціально-економічний та політичний виміри, зумовлюючи розвиток демократичних інститутів, підвищення конкурентоспроможності економіки, модернізацію виробничих і технологічних секторів, а також посилення міжнародної суб'єктності держави. Реалізація європейського курсу стає механізмом формування внутрішньої політики, що відповідає міжнародним

стандартам та сприяє ефективному включенню України до європейського політичного, економічного та безпекового простору.

Європейський Союз виступає найбільшим геополітичним та економічним партнером України, об'єднуючи 27 держав-членів із загальним населенням понад 550 млн осіб. Довжина спільного кордону України з ЄС становить приблизно 1 400 км, що обумовлює інтенсивний взаємний вплив у багатьох сферах. Взаємовідносини України та Європейського Союзу мають комплексний характер, охоплюючи економічну, політичну, безпекову, енергетичну, гуманітарну та інформаційну сфери. Визначення ефективного формату співпраці з ЄС стало актуальним одразу після проголошення незалежності України. У «Основних напрямках зовнішньої політики України», затверджених Верховною Радою України у 1993 році, членство в європейських структурах було визначене як стратегічна мета національної політики [35, с. 59].

Євроінтеграція впливає на внутрішню політику України через необхідність адаптації національного законодавства, адміністративних практик та систем державного управління до стандартів і принципів Європейського Союзу, що передбачає впровадження системних реформ, модернізацію інституцій та формування стабільних механізмів забезпечення демократії, верховенства права та захисту прав і свобод людини. Внутрішньополітичні трансформації, що відповідають європейським вимогам, створюють передумови для соціально-економічного розвитку та зміцнення державності, а також сприяють підвищенню рівня інвестиційної привабливості та забезпечують доступ до міжнародних фінансових та технічних ресурсів.

Економічний ефект інтеграції проявляється у стимулюванні конкуренції, підвищенні продуктивності праці, технологічній модернізації та зростанні ефективності національної економіки. Відкриття єдиного європейського ринку забезпечує доступ до новітніх технологій, капіталу та інформації, сприяє підвищенню кваліфікації робочої сили, розвитку корпоративного

управління та покращенню регуляторних механізмів у фінансовій та бюджетній сферах. Соціальні переваги інтеграції визначаються підвищенням стандартів соціального захисту, забезпеченням прав працівників, розвитком гуманітарної сфери та посиленням екологічного захисту.

Важливим є також репутаційний аспект євроінтеграції, що формує міжнародний імідж України. Орієнтація на європейські стандарти сприяє підвищенню ефективності державного управління, зміцненню довіри міжнародних партнерів, підвищенню конкурентоспроможності та відкритості національної економіки. Водночас недотримання європейських вимог і низький рівень готовності держави до участі в єдиному європейському ринку можуть призвести до негативних наслідків, включаючи обмеження участі представників України у міжнародних програмах та зниження ефективності співпраці.

Євроінтеграція виступає не лише чинником зовнішньополітичного розвитку України, а й визначальним фактором формування внутрішньої політики держави. Вона стимулює адаптацію законодавства, модернізацію інституцій, проведення системних реформ, розвиток людського потенціалу та підвищення ефективності державного управління. У результаті міжнародне середовище, представлене Європейським Союзом, безпосередньо впливає на внутрішньополітичні процеси, формуючи умови для соціально-економічного розвитку, посилення демократичних інститутів та зміцнення державної суб'єктності України [33, с. 189].

Підтримка з боку Північноатлантичного альянсу та його держав-членів є важливим фактором, що значною мірою впливає на внутрішню політику України та визначає пріоритети її реформування. Після початку повномасштабного вторгнення російської федерації у лютому 2022 року НАТО підтвердило відданість територіальній цілісності України, надаючи суттєву матеріально-технічну, політичну та оборонну допомогу як через багатосторонні механізми, так і в рамках двосторонньої співпраці. На саміті НАТО в Мадриді в червні 2022 року було ухвалено рішення про розширення

Комплексного пакету допомоги для України та посилення підтримки української держави у боротьбі за суверенітет і незалежність. У межах Цільового фонду КПД реалізуються численні проекти, що спрямовані на забезпечення Збройних Сил України бойовими раціонами, паливом, військовим екіпіруванням, медичними засобами та інструментами для протидії сучасним загрозам, включно з хімічними, біологічними, радіологічними та ядерними ризиками [46].

Додатково активізується двостороння підтримка окремих членів Альянсу, що включає постачання сучасного озброєння та військової техніки, а також підготовку персоналу Збройних Сил України, що підвищує їхню здатність ефективно реалізовувати законне право на самооборону відповідно до Статуту ООН. Водночас щоденна протидія агресії росії супроводжується високими людськими втратами, що формує у суспільстві та на рівні державної влади потужний запит на прискорене інтегрування до євроатлантичних структур. Українська влада послідовно працює над впровадженням комплексних реформ, необхідних для наближення до стандартів НАТО, водночас акцентуючи на важливості отримання прямого та дієвого гарантування безпеки у передчутті майбутнього членства [38; 46].

Попри відсутність чітко окресленого шляху до вступу в Альянс та необхідний обсяг західної військової допомоги, українське суспільство демонструє стійку рішучість у захисті держави. Із часом зростає підтримка прискорення процедури вступу України до НАТО з боку країн-членів Альянсу, що підвищує ймовірність формалізації відповідної пропозиції на майбутніх самітах. У той же час окремі держави-члени висловлюють обережність, побоюючись провокування додаткових агресивних дій з боку рф. Пропозиції Генерального секретаря НАТО щодо можливості вступу України після завершення війни, минаючи стандартну процедуру Плану дій щодо членства, демонструють наявні політичні компроміси, проте не містять чітких часових рамок та гарантій для повного консенсусу серед членів Альянсу [46].

Досвід Фінляндії та Швеції, які отримали прискорене запрошення до членства без проходження «плану дій щодо членства», слугує важливим орієнтиром для України. Наявність таких прикладів підкреслює стратегічну важливість реалізації внутрішніх реформ та стабільного проведення політики безпеки для забезпечення надійних гарантій у процесі євроатлантичної інтеграції. Повноцінне членство в НАТО розглядається як ключовий елемент захисту національних інтересів та запобігання подальшій ескалації конфлікту, що, у свою чергу, визначає внутрішньополітичні пріоритети та спрямовує модернізацію оборонного, правового та економічного секторів країни [46].

Взаємодія України з міжнародними валютно-фінансовими організаціями, зокрема з Міжнародним валютним фондом (далі – МВФ) та Світовим банком, має важливе значення для формування внутрішньої політики держави та стимулює проведення системних економічних реформ. Співпраця з МВФ є не лише джерелом фінансової підтримки, а й чинником модернізації економічного та фінансового управління, оскільки доступ до програм Фонду передбачає впровадження ключових реформ, спрямованих на забезпечення макроекономічної стабільності, прозорості бюджетної політики та зміцнення фінансових інститутів. Успішне виконання зобов'язань перед МВФ підвищує довіру міжнародних партнерів і приватних інвесторів та створює передумови для сталого економічного розвитку країни в довгостроковій перспективі [48].

З 1992 року Україна стала 167-м членом Світового банку, розпочавши активну співпрацю з метою підтримки економічних реформ та розвитку ключових секторів національної економіки. Світовий банк надає консультаційну та технічну допомогу, здійснює спільні економічні дослідження, пропонує гнучкі кредитні механізми для реалізації державних проектів та контролює ефективність використання ресурсів. Така взаємодія стимулює підвищення інституційної спроможності українських органів

влади, впровадження сучасних практик управління державними фінансами та сприяє інтеграції України у глобальні економічні процеси [47].

Варто зазначити, що вплив міжнародного середовища на внутрішню політику України проявляється не лише через фінансово-економічні інструменти, а й через соціально-культурні та гуманітарні канали. Академічні обміни, волонтерські ініціативи, а також гуманітарна допомога формують нову політичну культуру, підвищують кваліфікацію кадрів і сприяють розвитку громадянського суспільства. Ці процеси підсилюють євроінтеграційні настрої в суспільстві та стимулюють впровадження сучасних управлінських практик у державних інституціях.

Водночас європейська та євроатлантична інтеграція пов'язана з певними ризиками та викликами. Серед них – економічна та політична залежність від зовнішньої допомоги, необхідність ухвалення компромісних рішень у внутрішній і зовнішній політиці, а також потенційні ускладнення у відносинах з іншими державами. Невиконання внутрішніх реформ через недостатню готовність держави або обмеженість ресурсів може призвести до зниження ефективності співпраці та обмеження участі України у міжнародних програмах, що негативно впливає на довіру міжнародних партнерів.

Крім того, міжнародне середовище формує стратегічні пріоритети України, визначаючи ключові напрями розвитку внутрішньої політики на середньо- та довгострокову перспективу. Вплив зовнішніх партнерів стимулює модернізацію законодавства та державних інституцій, впровадження ефективних систем управління та стратегічне планування реформ. Це дозволяє Україні підвищувати інституційну стійкість, зміцнювати демократичні інститути та забезпечувати соціально-економічний розвиток, водночас відповідаючи стандартам ЄС та НАТО.

Підсумовуючи викладене, можна зробити наступні висновки щодо впливу міжнародного середовища на формування внутрішньої політики України. По-перше, інтеграція з ЄС та наближення до стандартів НАТО

виступають ключовими чинниками визначення стратегічних пріоритетів держави, стимулюючи системні реформи в політичній, економічній, правовій та оборонній сферах. Водночас співпраця з міжнародними валютно-фінансовими організаціями забезпечує фінансову підтримку та виступає каталізатором модернізації економічного та фіскального управління, що сприяє стабілізації макроекономічної ситуації та підвищенню інвестиційної привабливості країни.

По-друге, вплив міжнародного середовища поширюється й на соціально-культурну та гуманітарну сфери: академічні обміни, волонтерські та гуманітарні ініціативи формують нову політичну культуру, підвищують кваліфікацію кадрів і сприяють розвитку громадянського суспільства. Разом із економічними та безпековими механізмами це створює комплексну систему стимулів для внутрішньополітичних трансформацій, одночасно визначаючи стратегічні пріоритети та забезпечуючи стійкий соціально-економічний розвиток України.

3.3. Практичні виклики та загрози в реалізації державної політики України в умовах війни

Сучасний етап демократизації політичної системи України відзначається низкою специфічних викликів, що зумовлені анексією частини території, триваючим збройним конфліктом на сході країни, загостренням економічних проблем та зниженням рівня життя різних соціальних груп і верств населення. У цих умовах держава змушена поєднувати завдання проведення демократичних перетворень із необхідністю зміцнення безпеки, обороноздатності та стабільності національних інститутів.

Сьогодення, пов'язане з повномасштабним вторгненням РФ, формує надзвичайно складні виклики для забезпечення національної безпеки та реалізації внутрішньої політики України. Загроза територіальній цілісності та суверенітету держави визначає стратегічні пріоритети державного

управління та стимулює адаптацію інституційних механізмів до умов воєнного часу. У цих умовах ефективність державної політики залежить від здатності державних органів оперативно реагувати на загрози, координувати діяльність між виконавчою, законодавчою та місцевою владою, а також забезпечувати безперервність функціонування ключових державних інститутів.

Особливого значення набуває модернізація Збройних Сил України, підвищення рівня їх бойової готовності, а також інтеграція у міжнародні системи безпеки та оборони, зокрема через тісну співпрацю з НАТО. Забезпечення стратегічного планування оборони, оптимального розподілу ресурсів та ефективного управління кризовими ситуаціями є критично важливими для мінімізації ризиків та підвищення стійкості державних структур.

Для України повномасштабне вторгнення РФ стало критичним випробуванням стійкості та ефективності системи національної безпеки. На початковому етапі країна зіткнулася з численними труднощами, обумовленими недостатнім рівнем мобілізаційної готовності, обмеженою координацією між державними органами та відносно низьким рівнем підтримки з боку міжнародних партнерів. Проте швидка адаптація внутрішніх механізмів безпеки та перегляд стратегій реагування дозволили ефективно протистояти зовнішній агресії. Одним із ключових кроків стало активне залучення міжнародної допомоги, зокрема поставки сучасних озброєнь, матеріально-технічної підтримки та впровадження санкцій проти росії. Особливо значущою стала тісна співпраця з НАТО, яка, незважаючи на формальний статус України поза Альянсом, забезпечила доступ до важливих ресурсів для зміцнення обороноздатності держави [40, с. 89-90].

Водночас Україна активно працює над посиленням власних оборонних можливостей, створенням територіальних оборонних підрозділів, модернізацією Збройних Сил та впровадженням новітніх технологій у сфері безпеки. Велику роль відіграє інформаційна складова національної безпеки:

протидія російській пропаганді та фейковим новинам сприяє зміцненню внутрішньої стійкості суспільства. Кібербезпека стала невід'ємним елементом національної оборони, оскільки росія активно застосовує кіберінструменти для дестабілізації державних і економічних структур.

Аналіз досвіду України свідчить про здатність держави швидко адаптувати політику безпеки до умов повномасштабної війни. Водночас ефективне забезпечення національної безпеки потребує комплексного підходу, що інтегрує військові, економічні, соціальні та інформаційні аспекти у єдину державну стратегію. Подальша співпраця з міжнародними партнерами та впровадження сучасних практик управління безпекою дозволять Україні підвищити стійкість до зовнішніх загроз, забезпечити ефективну оборонну і кіберзахисну інфраструктуру, а також зміцнити соціальну стабільність та економічну безпеку. Досвід міжнародних партнерів підтверджує, що національна безпека є багатовимірним феноменом, який не може обмежуватися виключно військовим компонентом, а вимагає комплексного розвитку усіх ключових сфер життєдіяльності держави [40, с. 89-90].

Водночас постійний військовий тиск з боку РФ створює додаткові ризики для внутрішньої політики, зокрема можливість концентрації влади в руках виконавчої гілки, ускладнення демократичного контролю та загострення політичної напруги в суспільстві. Реалізація державної політики в умовах війни потребує збалансованого підходу, що поєднує ефективність управління з дотриманням демократичних принципів, що є запорукою легітимності державних рішень та підтримки населення.

Особливого значення набуває протидія корупції, що залишається однією з головних перешкод ефективного функціонування органів державної влади та реалізації державної політики. Для досягнення реальних результатів боротьба з корупцією повинна здійснюватися комплексно, поєднуючи правові, політичні, економічні та інформаційні механізми. Зокрема, важливими є посилення прозорості та підзвітності органів влади, ефективне

застосування антикорупційного законодавства, розвиток незалежних контролюючих інституцій, активізація громадянського суспільства та підвищення політичної культури населення. Лише системний та координований підхід дозволяє не лише мінімізувати корупційні ризики, а й підвищити ефективність державного управління, зміцнити довіру суспільства до влади та забезпечити сталість реформ у критично важких умовах воєнного часу.

Новостворені органи та інституції, зокрема державні антикорупційні органи та організації громадянського суспільства, стикаються з серйозними перешкодами: вони змушені діяти в умовах, сформованих попередніми інституціями, що зберігають старі правила гри та стійкі практики корупційної поведінки. Одночасно українське суспільство традиційно характеризується низьким рівнем довіри до державних органів. За даними соціологічного дослідження Центру Разумкова, найбільшу довіру громадян мають волонтерські організації (66%), Церква (63,3%), Збройні сили України (55,9%), Національна гвардія України (49%) та добровольчі підрозділи територіальної оборони (45,2%). Водночас Президенту України довіряють лише 22% опитаних, не довіряють – 71,9%, уряду – відповідно 12,8% і 81,9%, Національному банку – 11,7% і 81,5%, Верховній Раді – 9% і 86,6%, прокуратурі – 9,5% і 83,3%, судам – 7% і 86,6%. Довіра до Національного антикорупційного бюро України становить лише 21,3%, тоді як 64,8% респондентів йому не довіряють [49].

Водночас практичний досвід свідчить про наявність високого рівня залученості суспільства до питань незалежності антикорупційних органів. Зокрема, нещодавно по всій країні, а у Києві особливо масштабно, відбулися мітинги на підтримку збереження незалежності НАБУ та САП [50], що демонструє готовність значної частини громадян активно реагувати на спроби політичного впливу на ключові антикорупційні інституції та свідчить про те, що, незважаючи на загальний низький рівень довіри до державних

органів, українське суспільство здатне мобілізуватися для захисту інституцій, які сприймаються як гаранти прозорості та верховенства права.

На нашу думку, такий низький рівень довіри до державних інститутів свідчить про те, що протидія корупції не може обмежуватися лише формальним створенням органів і ухваленням законодавчих актів. Для ефективного зменшення корупційних практик необхідно поєднувати правові та адміністративні інструменти з розвитком прозорих механізмів контролю, підвищенням суспільної участі, формуванням ціннісних орієнтирів і посиленням ролі громадянського суспільства. Комплексний підхід, що включає зміцнення інституційної спроможності держави, підвищення прозорості та підзвітності органів влади, а також розвиток механізмів громадського контролю, є критично важливим для формування ефективної системи протидії корупції.

Війна значно ускладнює функціонування економіки та державних інститутів, створюючи додаткові можливості для корупційних практик. Найбільші ризики проявляються у сфері оборонних закупівель, розподілу гуманітарної допомоги та управління міжнародною фінансовою підтримкою, яка надходить в Україну у вигляді грантів, кредитів та матеріальних ресурсів. У цих умовах особливої ваги набуває посилення контролю за використанням оборонних витрат, забезпечення прозорості процесів управління фінансовими потоками та ефективний моніторинг розподілу допомоги. Антикорупційні ризики у воєнний час істотно зростають, оскільки дефіцит ресурсів поєднується з необхідністю швидкого ухвалення рішень, що створює середовище для зловживань. Саме тому пріоритетним завданням державної політики стає формування механізмів, які дозволили б мінімізувати такі ризики.

В умовах війни особливо важливими є механізми інституційної протидії корупції. До них належать незалежні аудити державних закупівель, активне використання електронних платформ на зразок Prozorro та публічних реєстрів, а також залучення громадських організацій і міжнародних

спостерігачів до контролю за оборонними контрактами та реалізацією державних програм. Така багаторівнева система моніторингу дозволяє підвищувати прозорість управлінських рішень та формувати суспільну довіру до інститутів влади, що є критично необхідним у період воєнного стану.

Значну роль у підтримці функціонування антикорупційних органів відіграють міжнародні партнери України — Європейський Союз, Сполучені Штати Америки, а також низка міжнародних організацій і фондів. Вони не лише здійснюють фінансову та консультативну підтримку, а й беруть участь у незалежному контролі за дотриманням Україною зобов'язань у сфері верховенства права та демократичного управління. Залучення міжнародних експертів та впровадження кращих європейських практик сприяє як зміцненню інституційної спроможності НАБУ, САП та інших органів, так і зростанню довіри суспільства до результатів їхньої діяльності.

Війна істотно змінила суспільну свідомість, спричинивши підвищення рівня нетерпимості до корупції. Волонтерський рух, громадські ініціативи та активні протести проти спроб ліквідації незалежності антикорупційних органів демонструють здатність громадянського суспільства мобілізуватися для захисту інституцій, що сприймаються як запорука прозорості та верховенства права. Цей процес формує додатковий соціальний тиск на владу, посилюючи вимоги до прозорості та підзвітності державних рішень.

Водночас, як зазначає Асафайло В.В., «антикорупційні органи пострадянських країн діють в умовах інституціонального спротиву та темпорального дефіциту. Вони змушені постійно шукати “швидкі”, а тому й не зовсім адекватні відповіді на виклики часу: економічні та соціальні, управлінські та електоральні, ідеологічні та історичні. Це ставить під сумнів не лише легітимність демократичних організацій у пострадянських країнах, а й змушує переосмислити традиційні теоретичні концепції щодо інтерпретації ролі політичних інститутів та організацій у процесі протидії політичній корупції» [24, с. 63].

Водночас аналіз діяльності антикорупційної інфраструктури дозволяє визначити напрями подальшої демократизації політичних інститутів: удосконалення законодавства з урахуванням європейських практик; перехід від змішаної виборчої системи до пропорційної, що дозволить забезпечити реальне партійне представництво; зміна балансу владних повноважень у напрямі парламентської форми правління; а також продовження співпраці з демократичними країнами та міжнародними організаціями у сфері протидії корупції.

З огляду на зазначене, можна зробити висновок, що ефективність боротьби з корупцією у воєнний період визначатиметься здатністю держави інтегрувати комплексні антикорупційні заходи у систему воєнної та післявоєнної політики, що дозволить не лише мінімізувати корупційні ризики, а й підвищити довіру громадян до держави, забезпечити легітимність її рішень та створити міцне підґрунтя для подальшої демократизації політичної системи у післявоєнний період.

Ефективна соціальна політика є ключовою передумовою забезпечення суспільної стабільності та національної безпеки. В умовах воєнної агресії РФ кількість громадян, які потребують державної підтримки, неухильно зростає: від соціальних виплат і медичних послуг до забезпечення житлом та працевлаштування, що вимагає розширення інструментів соціального захисту, підвищення доступності програм підтримки, а також зміцнення міжнародної координації в цій сфері. Лише комплексний підхід дозволяє гарантувати соціальну стійкість у період воєнних викликів.

Законодавча та виконавча влада України, зокрема Верховна Рада й Уряд, реалізують низку цільових заходів, зокрема: запроваджено державну програму релокації підприємств і працевлаштування внутрішньо переміщених осіб (далі - ВПО), що включає підбір виробничих приміщень, перевезення персоналу, допомогу в розселенні та пошук додаткових працівників. Для координації створено цифрову платформу «Прозоро.Продажі»; ухвалено нормативні акти щодо компенсації

роботодавцям витрат на оплату праці ВПО за рахунок Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування; спрощено процедуру отримання статусу безробітного для ВПО та осіб з територій активних бойових дій, навіть у разі відсутності необхідних документів; розширено програми соціальної підтримки: продовжено строки виплат державної допомоги, вдосконалено механізм компенсації витрат на проживання ВПО, підвищено пенсійне забезпечення військовослужбовців, ветеранів та осіб з інвалідністю внаслідок війни, а також підтримку сімей загиблих; затверджено порядок надання гуманітарної допомоги, створено Міжвідомчу робочу групу для організації доставки продовольства та засобів гігієни у зони бойових дій [42, с. 144].

Війна суттєво ускладнила і без того напружену соціально-економічну ситуацію, загостривши системні проблеми та підвищивши рівень вразливості найбільш вразливих верств населення. Відповіддю держави стало розширення соціальних програм, однак серйозними викликами залишаються дефіцит бюджетних ресурсів, залежність від зовнішньої допомоги та корупційні ризики, що підривають ефективність реалізації соціальної політики.

Подальший розвиток цієї сфери вимагає довгострокової стратегії, спрямованої не лише на пом'якшення наслідків війни, але й на створення інституційних передумов сталого розвитку. Йдеться насамперед про інтеграцію ВПО у соціально-економічне життя громад, реабілітацію ветеранів, модернізацію соціальної інфраструктури, забезпечення рівних можливостей для всіх категорій населення. Реалізація цих завдань можлива лише за умови комплексної взаємодії державних інституцій, міжнародних партнерів, громадянського суспільства та бізнесу. Саме така модель дозволить не тільки зберегти соціальну стійкість у воєнний період, але й закласти фундамент для відновлення та майбутнього розвитку України [25, с. 203; 37, с. 62-63;].

Додатковим системним викликом для України в умовах війни є необхідність одночасного забезпечення ефективної оборони та реалізації

масштабних реформ, зумовлених прагненням до інтеграції в Європейський Союз і співпраці з НАТО. Вимоги, що постають перед державою, охоплюють адаптацію національного законодавства до аспис ЄС, посилення незалежності судової системи, реформу сектору безпеки й оборони, підвищення прозорості державного управління та боротьбу з корупцією. Проте реалізація цих завдань ускладнюється об'єктивними чинниками: браком фінансових ресурсів, значними людськими втратами та відтоком кадрів за кордон, високим навантаженням на бюджет, а також зростанням соціально-економічних потреб населення.

Додатковим ризиком є втома суспільства від війни, що знижує рівень підтримки реформ і демократичних перетворень. Водночас загострюються проблеми нерівномірного розвитку регіонів, дисбалансу між швидкістю ухвалення рішень у кризових умовах та необхідністю забезпечення демократичного контролю, а також складність одночасного відновлення зруйнованої інфраструктури й модернізації інституцій відповідно до європейських стандартів.

Таким чином, ключовим викликом державної політики є пошук балансу між вимогами воєнного часу та довгостроковими інтеграційними цілями, що потребує як ефективної координації з міжнародними партнерами, так і внутрішньої консолідації суспільства навколо стратегічного курсу на демократичні реформи та членство в ЄС і НАТО.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що реалізація державної політики України в умовах повномасштабної війни перебуває під впливом багатовимірних викликів, що охоплюють військову, безпекову, політичну, соціально-економічну та правову сфери. Ключовим завданням для держави є забезпечення національної безпеки, модернізація Збройних Сил України та посилення міжнародної співпраці, зокрема у форматі взаємодії з НАТО та ЄС.

Поряд із цим особливої уваги потребує протидія корупції як умова ефективності функціонування органів влади та підтримки суспільної довіри

до інститутів держави. Важливим чинником залишається активність громадянського суспільства, яке здатне мобілізуватися для захисту незалежності антикорупційних органів і забезпечення прозорості управління. Соціальні виклики, пов'язані з внутрішньо переміщеними особами, ветеранами, вразливими категоріями населення, потребують комплексної стратегії державної підтримки за активної участі міжнародних партнерів.

Таким чином, головною загрозою для державної політики України є необхідність одночасного вирішення завдань воєнного часу та реалізації масштабних демократичних і інтеграційних реформ. Це вимагає від органів влади поєднання оперативності управлінських рішень із дотриманням демократичних принципів, прозорості та підзвітності, а також формування довгострокових інституційних механізмів, які б змогли забезпечити стійкість держави у післявоєнний період.

Висновок до Розділу

Узагальнюючи результати дослідження, можна констатувати, що взаємозв'язок внутрішньої та зовнішньої політики України має системний і взаємозалежний характер, особливо в умовах війни. Внутрішньополітичні процеси, зокрема стан демократичних інститутів, рівень суспільної довіри до влади та ефективність антикорупційної політики, безпосередньо впливають на міжнародну підтримку України, її інтеграційні перспективи та стратегічні партнерства. У свою чергу, зовнішнє середовище, передусім воєнна агресія російської федерації, діяльність міжнародних організацій та партнерів, визначає рамки й пріоритети внутрішньої політики, вимагаючи від держави адаптивності та інституційної стійкості.

Практичні виклики сучасного етапу, серед яких - необхідність забезпечення обороноздатності, підтримка соціальної стабільності, боротьба з корупцією та збереження незалежності ключових державних інституцій, засвідчують, що внутрішні та зовнішні фактори є взаємопов'язаними і

потребують комплексного підходу. Ефективне поєднання внутрішньої політики з зовнішньополітичними пріоритетами здатне забезпечити не лише збереження державного суверенітету, а й сталий демократичний розвиток України у післявоєнний період.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження теоретичних, нормативно-правових та практичних аспектів формування внутрішньої та зовнішньої політики України дозволяє зробити низку узагальнюючих висновків.

Аналіз наукової літератури та теоретичних підходів засвідчує, що державна політика є комплексною системою цілеспрямованих дій держави, спрямованих на реалізацію національних інтересів, забезпечення соціально-економічної стабільності, захист прав і свобод громадян, підтримання національної безпеки та ефективне функціонування державних інститутів. Внутрішня політика України базується на принципах демократичного врядування, верховенства права, прозорості та відкритості публічного управління, що забезпечує розвиток місцевого самоврядування, зміцнення інститутів громадянського суспільства, підтримку економічного зростання та соціальної стабільності.

Зовнішня політика, у свою чергу, є невід'ємною складовою державної політики, яка спрямована на захист суверенітету та територіальної цілісності, інтеграцію у світове співтовариство, укріплення міжнародного авторитету та розвиток стратегічних партнерств. Вона реалізується через дипломатичні, економічні, безпекові та гуманітарні заходи і передбачає баланс між внутрішніми потребами держави та вимогами міжнародного середовища. Теоретичні засади, викладені у першому розділі, створюють методологічне підґрунтя для практичного аналізу механізмів реалізації державної політики.

Дослідження взаємозв'язку внутрішньої та зовнішньої політики України демонструє, що їх ефективність зумовлюється системною інтеграцією принципів демократичного врядування, прозорості, верховенства права, соціальної орієнтованості та захисту національних інтересів. Умови воєнного часу підкреслюють критичну важливість адаптивності державних інституцій, ефективного управління кризовими ситуаціями, посилення обороноздатності та забезпечення соціальної стабільності.

Дослідження нормативно-правового забезпечення внутрішньої політики України показало, що останнє становить комплексну та багаторівневу систему, що поєднує конституційні засади, закони та підзаконні акти, які закладають принципи, напрями та механізми реалізації державної політики у внутрішній сфері. Конституція України визначає базові орієнтири внутрішньої політики, зокрема забезпечення прав і свобод людини, територіальної цілісності, демократичного характеру влади та збалансованого розвитку регіонів.

Зовнішня політика України реалізується на основі Конституції, законів України, а також стратегічних документів, серед яких особливе значення мають: Стратегія національної безпеки України, Стратегія зовнішньополітичної діяльності, Стратегія міжнародної миротворчої діяльності та Експортна стратегія. Ці документи визначають пріоритети та напрями зовнішньої політики, координують діяльність державних органів та створюють правову основу для практичної реалізації національних інтересів на міжнародній арені.

Крім того, практичний досвід останніх років засвідчує, що внутрішня політика безпосередньо впливає на міжнародну підтримку України та її інтеграційні перспективи, тоді як зовнішнє середовище формує рамки і пріоритети внутрішньої політики. Комплексний підхід, що поєднує ефективну внутрішню політику з послідовною реалізацією зовнішньополітичних пріоритетів, дозволяє забезпечити стійкість держави, збереження суверенітету та подальший демократичний розвиток у післявоєнний період.

Результати дослідження підтверджують, що внутрішня та зовнішня політика є взаємопов'язаними й взаємозалежними складовими єдиної системи державного управління. Їхня ефективна реалізація можлива лише за умови інтеграції теоретичних засад, нормативно-правових механізмів та практичних інструментів державної політики, що забезпечує сталий розвиток України та підвищення її ролі на міжнародній арені.

Водночас, практичний аналіз показав наявність проблем у сфері реалізації внутрішньої та зовнішньої політики, серед яких: обмежена координація між органами влади, корупційні ризики, дефіцит фінансових ресурсів, ускладнення у зв'язку з воєнними діями, нестача професійних кадрів та обмежена довіра громадян до державних інститутів. Ці фактори підкреслюють необхідність удосконалення механізмів управління, посилення прозорості та підзвітності органів влади, а також інтеграції міжнародної допомоги у процеси контролю та моніторингу.

Дослідження практичних аспектів взаємозв'язку внутрішньої та зовнішньої політики засвідчує їх взаємозалежний характер. Внутрішньополітичні процеси, такі як ефективність антикорупційної політики, стан демократичних інститутів, рівень соціальної та економічної стабільності, безпосередньо впливають на міжнародну підтримку України, її інтеграційні перспективи та стратегічні партнерства.

Зовнішнє середовище, зокрема військова агресія російської федерації, діяльність міжнародних організацій та партнерів України, формує пріоритети внутрішньої політики, стимулюючи адаптацію державних інституцій та модернізацію управлінських механізмів. В умовах воєнного часу особливої ваги набуває забезпечення обороноздатності, модернізація Збройних Сил, створення територіальної оборони, протидія інформаційній агресії та кіберзагрозам, а також збереження функціональної спроможності антикорупційних органів.

Практика демонструє, що ефективне поєднання внутрішньої політики з зовнішньополітичними пріоритетами потребує комплексного підходу, який включає:

- інтеграцію правових, адміністративних та економічних інструментів;
- посилення прозорості та громадського контролю;
- активне залучення міжнародних партнерів до фінансового, консультативного та моніторингового супроводу державних програм;

забезпечення соціальної підтримки населення, реабілітації ветеранів та інтеграції внутрішньо переміщених осіб.

Внутрішня та зовнішня політика України є взаємопов'язаними компонентами державного управління, які потребують комплексного поєднання теоретичних засад, нормативно-правового забезпечення та практичних механізмів реалізації. Ефективність державної політики визначається здатністю держави інтегрувати демократичні принципи, забезпечувати прозорість та підзвітність органів влади, протидіяти корупції, підтримувати соціальну стабільність і одночасно відповідати викликам міжнародного середовища, особливо в умовах воєнної агресії.

Таким чином, комплексний підхід до управління політикою дозволяє не лише забезпечити національну безпеку та суверенітет, але й створює передумови для сталого демократичного розвитку України у післявоєнний період, інтеграції у євроатлантичні структури, а також формування міцного підґрунтя для подальшої стабільності та розвитку суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 07.08.2025).
2. Бюджетний кодекс України: Закон від 08.07.2010 № 2456-VI. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 50-51, ст.572. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17?find=1&text=%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA#w1_1 (дата звернення: 10.08.2025).
3. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 01.07.2010 № 2411-VI. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 40, ст.527. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text> (дата звернення: 07.08.2025).
4. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 05.02.2015 № 156-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 13, ст.90. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> (дата звернення: 10.08.2025).
5. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України: Закон України від 23.03.2000 № 1602-III. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 25, ст.195. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1602-14#Text> (дата звернення: 10.08.2025).
6. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 24, ст.170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 10.08.2025).

7. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України від 05.10.2000 № 2017-III. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 48, ст.409. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14#Text> (дата звернення: 10.08.2025).
8. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22.10.1993 № 3551-XII. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 45, ст.425. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text> (дата звернення: 10.08.2025).
9. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 30, ст.142. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення: 10.08.2025).
10. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 4, ст.43. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення: 10.08.2025).
11. Про Національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 31, ст.241. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 10.08.2025).
12. Про оборону України: Закон України від 06.12.1991 № 1932-XII. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 9, ст.106. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text> (дата звернення: 10.08.2025).
13. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 № 1264-XII. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, № 41, ст.546. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення: 10.08.2025).
14. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 № 1906-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 50, ст.540. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text> (дата звернення: 16.08.2025).
15. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 № 586-XIV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, № 20-21, ст.190.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text> (дата звернення: 16.08.2025).

16. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 49, ст.2056. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 16.08.2025).

17. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 47, ст.2051. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text> (дата звернення: 16.08.2025).

18. Декларація про державний суверенітет України: Декларація від 16.07.1990 № 55-XII. Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1990, N 31, ст.429. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text> (дата звернення: 16.08.2025).

19. Про проголошення незалежності України: Постанова Верховної Ради України; Акт від 24.08.1991 № 1427-XII. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, № 38, ст.502. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12#Text> (дата звернення: 16.08.2025).

20. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> (дата звернення: 16.08.2025).

21. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 липня 2021 року «Про Стратегію зовнішньополітичної діяльності України»: Указ Президента України від 26.08.2021 № 448/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/2021#Text> (дата звернення: 16.08.2025).

22. Про Стратегію міжнародної миротворчої діяльності України: РНБО; Рішення від 24.04.2009. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0007525-09#Text> (дата звернення: 16.08.2025).

23. Андріяш В. І. Державна політика: концептуальні аспекти визначення. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2013. № 9. URL:<https://goo.gl/aLu3RG> (дата звернення: 05.08.2025).

24. Асафайло В. В. Протидія політичній корупції в Україні: інститути та організації. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2018. Випуск 19. С. 92-92.

25. Беньковський С. Ю., Зелений В. І. Соціально-правові засади стратегії розвитку держави в умовах повномасштабної агресії РФ проти України. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2024. №1. С. 200–205.

26. Берназюк І. М. Визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики як напрям стратегічної правотворчості Верховної Ради України. *Підприємництво, господарство і право*. №2, 2017, С. 178-182.

27. Бікір К. Ю. Внутрішньополітичний імідж України, як важливий фактор формування державної іміджевої політики. *Вісник Маріупольського державного університету*. 2020. № 27. С. 64–72.

28. Воронянський О. В., Зайончковський Ю.В., Романова С.С. Політологія з модулем «Україна, Європа, світ»: підручник. Харків, ХНТУСГ імені Петра Василенка, 2018. 180 с.

29. Воронянський О. В. Суверенітет: проблема суб'єктності. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса*. 2018. №. 3. С. 15-19.

30. Данкевич Є. М. Державна політика та врядування. Публічне управління та адміністрування: навч. посібник. За заг. ред.. В.П. Якобчук. Житомир: Поліський національний університет, 2024. С. 75-152.

31. Державна політика: підручник. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; ред. кол.: Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, Ю. П. Сурмін та ін. Київ: НАДУ, 2014. 448 с.

32. Державна політика: аналіз та механізми впровадження: конспект лекцій. Укладачі: В. П. Садковий, С. М. Домбровська, І. М. Лопатченко, А. В. Антонов. Х.: НУЦЗУ, 2019. 65 с.
33. Дудкевич В. І. Євроінтеграційні практики України: політологічний вимір. дис.. докт. філософії. Івано-Франківськ, Львів. 2021. 264 с. URL: https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/12/dis_dudkevych.pdf (дата звернення: 20.08.2025).
34. Зіборєва О. Б. Поняття та ознаки публічного адміністрування. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Випуск 64, 2021 с. С. 220-223.
35. Зовнішньополітичний стратегічний курс України: конспект лекцій укладач С. М. Король. Суми: Сумський державний університет, 2024. с. 75.
36. Зовнішня політика України – 2015: стратегічні оцінки, прогнози та пріоритети. За ред. Г.М. Перепелиці. К.: ВД «Стилос», 2016. 308 с.
37. Іванов А. В. Соціальна і гуманітарна політика в Україні в умовах війни. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. 2023. Т. 34 (73) № 2. С. 61-65.
38. Ковальова О. О. Стратегії євроінтеграції: як реалізувати європейський вибір України: монографія. Київ: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2003. 340 с.
39. Малініна К. Р., Воронянський О. В. Зовнішня політика сучасної держави: основні підходи до визначення поняття. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції «Українське державотворення: історичний аспект» (28 травня 2021 року). С. 173-178.
40. Нагалюк М. В., Дмитренко О. М. Виклики і перспективи внутрішньої політики України у захисті національних інтересів в умовах зовнішніх загроз з урахуванням іноземного досвіду. *Студентсько-викладацька газета «Універсум»*. №17, 2025. С. 84-91.

41. Палагнюк Ю.В. Державна політика та публічна політика: теоретичний аспект. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу Києво-Могилянська академія*. 2012. Вип. 169. С.63-67.
42. Поначевна Т. Г., Мізіна О. В., Економічні виклики України та роль соціальної політики в умовах війни. Сучасні тенденції розвитку економіки та обліку: наукові горизонти. Всеукраїнська науково-практична конференція 27 березня 2025 року: Збірник тез доповідей. Дрогобич: ДВНЗ «ДонНТУ», 2025. С. 142-144.
43. Седляр Ю. О., Ярошенко В. М. Зовнішня політика держав: теоретичні засади дослідження питання. *Актуальні проблеми політики*, Вип. 71, 2023. С. 184-190.
44. Хорішко Л. Технологічний аспект формування іміджу держави. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Khorishko_Liliia/Tekhnolohichnyi_aspekt_for_muvannia_imidzhu_derzhavy.pdf?PHPSESSID=o3dnpgog47ucghq7b74cf6eee5 (дата звернення: 18.08.2025).
45. Чумак О. Імідж України як один із чинників впливу на міжнародно-правові відносини. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 3. С. 339–342.
46. Gressel, G. Sustain and prosper: How Europeans can support Ukraine. European Council on Foreign Relations, 11 October 2023. URL: https://ecfr.eu/profile/gustav_gressel/type/publication/ (дата звернення: 20.08.2025).
47. Cooperation with IFO. Офіційний Веб-сайт Фонду державного майна України. URL: <https://www.spfu.gov.ua/en/content/spf-collaboration-IFO.html> (дата звернення: 20.08.2025).
48. Роль МВФ у відновленні України: співпраця чи залежність? Стаття опублікована 25 грудня 2024 року. Веб-сайт Центр економічної стратегії. URL: <https://surl.li/vcwcrx> (дата звернення: 20.08.2025).

49. Ставлення громадян України до суспільних інститутів, електоральні орієнтації: результати соціологічного дослідження. Центр Разумкова. URL: <http://razumkov.org.ua/uploads/socio/Press0417.pdf>. (дата звернення: 22.08.2025).

50. Хто збирається на протестах у Києві. Репортаж з площі перед театром Франка. Стаття опублікована 25 липня 2025 року. Веб-сайт BBCNewУкраїна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cdr3r2jd48go> (дата звернення: 22.08.2025).